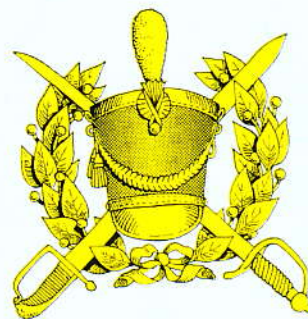

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

INDHOLD I DETTE NR.

side 25 Siden sidst -
generalforsamling
af T. Snorrason

side 25 Siden sidst
Aflyst møde afholdt på Torpedobar
af Aksel Willumsen

side 26 Da alt ikke var roligt i Sjøpkapasset
af Jens Kristian Boll

side 33 I krig med Gunnar og Syf 1914-1918
af T. Snorrason

side 37 Tøjhusmuseet - særudstilling

side 38 Wiens frivillige opbud i 1797
af Ivan M.C.S. Elsmark

side 40 The Tank Museum, Bovington,
Dorset, England
af Mogens Chr Friis

side 41 Opstillinger for dansk infanteri
ca 1700-1764
af T. Snorrason

side 45 Skobelev efter Daniel Bruun

side 45 HJERTESUK - Italiere skuffer
Jens Kristian Boll

side 46 Miniaturemilitær og D-Dag
af Aksel Willumsen

side 46
First British Bayonet Charge in 22 Year!!!
efter The Sun

side 46 Nye danskproducerede og
modellerede figurer i 54 mm

side 46 Spændende initiativ fra Maribo,
John Westh Henriksen udgiver katalog
anmeldelse af J.K. Boll

side 48 Kommende møder

side 48 Om Helgesens deltagelse i
napoleonskrigene 1815 af Frans Løvschall og
major J.C. Adreassen

side 48 For- og bagside viser

Dragons du Roy - Livregiment Dragoner 1753

Dette billede er fra et nyligt fundet fransk manuskript bestående af hidtil her i Danmark ukendte uniformsplancher. De viser hele den dansk-norske hær 1753. Ialt består værket af 4 sider summarisk tekst, der angiver regimenterne med styrketal, dog mangler besynderligt nok de danske nationalregimenter i optegnelsen. Derudover er der 63 kolorerede plancher, en for hvert regiment samt andre.

Hvem der har udført værket, hvor og hvorfor, er der ingen løsning på - endnu.

De hvide kanter rundt om de enkelte farver er der heller ikke nogen forklaring på. Teknikken synes ikke kendt fra andre lignende værker. "Skriveringerne" i det røde skyldes antageligvis dårlig fransk printerkvalitet og ikke noget originalt i manuskriptet.

Der er ingen sammenhæng mellem tekstsiderne og nummereringen af plancherne, lige som det er underligt med blandingen af fransk-tyske undertekster og den rent franske tekst på tekstsiderne.

Af særlig interesse er det, at man her for første gang ser det samlede rytteris skaberakker.

Det er vort håb at kunne udgive en mindre publikation med de samlede plancher, såfremt der kan skaffes midler dertil.

Vi har valgt at kalde planchesamlingen Vial-Manuskriptet efter den person, der venligt har gjort opmærksom på dets eksistens.

Chakoton

udkommer 4 gange årligt og udgives af Dansk Militærhistorisk Selskab Udgivet med støtte fra Prins Joachims og Prinsesse Alexandras Fond Abonnement tegnes ved indmeldelse i Selskabet. Girokonto 655 4873 Kontingent for 2004 kr. 300,- Fra udlandet kr. 350,-

Selskabets Protektor

Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Selskabets Præsident

Hans Chr. Wolter
Viovej 36, 3500 Værløse
Tlf. 44 48 43 42
E-mail wol @ post9.tele.dk

Redaktion

Steen Schön
Sankt Annæ Gade 49, 1.th.
1416 København K
E-mail: milestone@e-box.dk

Kasserer

P. Steen Jacobsen
Slotsgade 30, 3400 Hillerød
Tlf. 48 26 42 15

Udveksling af blade

Ole Thureholm
Solbærvangen 40, 2665 Smørum
Tlf. 44 66 14 44
E-mail thurholmpost5.teledk

Anvisningssalg

Aksel Willumsen
Kongedybet 18, 2.th.,
2300 København S
Tlf. 32 54 01 77
E-mail aksel@corfitz.com

Selskabets hjemmeside

www.chakoten.dk

Adresseændring

Søren Juul
Agnetevej 2
2800 Lyngby

Tryk

Dansk Tidsskrifts Tryk
Suhmsgade 3
1125 København K
CHAKOTEN 2004
ISSN 0901-4799

Siden sidst

Generalforsamling

Efter en velbesøgt børs afholdtes generalforsamling, hvori deltog over 40 medlemmer på trods af, at begivenheden fandt sted kl. 19.30 og på en hverdag.

Per Finsted valgtes som dirigent.

Til beretning og regnskab var ingen kommentarer, begge vedtoges enstemmigt.

Forslaget om at ophøre med at placere foreningsreserven på kr. 10.000,- i obligationer vedtoges.

Foreningen havde på dagen ca 175 medlemmer, og endnu manglede ca 50-60 at betale. 2 havde meldt sig ud.

Det foresloges fremover at angive antal medlemmer i den skriftlige beretning, hvilket vil blive gjort.

For sin mesterlige pasning af Chakotens hjemmeside modtog Kaare Myltoft Chakotens skjold.

Ole Thureholm foreslog at markere 60 årsjubilæum med en middag efter Miniaturemilitær. Der arbejdes på sagen.

Bestyrelse og revision genvalgtes, og Leif Christensen nyvalgtes til bestyrelsen.

TS

Siden sidst

Aflyst møde

Grundet forsvarrets gave til Kronprins Frederik og Kronprinsesse Mary - fik vi med kort varsel, desværre, meddelelse om, at forsvaret skulle bruge vores lokale. Det var herefter desværre ikke muligt med så kort varsel at skaffe erstatningslokale - så eneste mulighed var at aflyse foredraget om Maginotlinien.

Ved hjælp af mund til mund metoden samt annoncering på hjemmesiden, var det spændende at se, hvor mange der trods alt dukkede op. Vi kunne efterfølgende konstatere at mødet blev en „succes“ - kun fire dukkede op.

Det blev efter en kort rådslagning besluttet, at foretage en ekskursion ned på Langelinie for

at se, hvad forsvaret kunne fremvise - og det var da også ganske imponerende.

Da vor lille tapre trop havde været fra den ene ende af Langelinie til den anden, meldte tørsten sig ganske naturligt - og det blev hurtigt besluttet at forlægge sidste del af mødet til „Torpedobar“ i Store Kongensgade. Eneste anke her var, at der ikke som vanligt, vankede smørebød - men øllet var velskænket - så alt i alt blev det en god aften.

Mangen skål blev drukket i anledning af Kronprinsens kommende bryllup.

Jørgen Flintholm Hansens foredrag håber vi at kunne høre på et senere tidspunkt.

AW

Da alt ikke var roligt i Sjikpasset

"Intet klæder et landskab så smukt som kæmpende troppemasser"¹

af Jens Kristian Boll

I sommeren 2001 var jeg så heldig at være på en rundtur i Bulgarien og kom til det navnkundige Sjikpasset, der nærmest har samme status som Dybbøl herhjemme og Valley Forge i USA.

Sjikpasset indskrev sig i historien under Den Russisk-Tyrkiske krig i 1877. Politisk set er krigen interessant, da moderne historikere hævder, at denne krig eller rettere den efterfølgende fredsafslutning låste Europa fast på den kurs, der førte til katastrofen i 1914. Militærhistorisk er krigen bemærkelsesværdig, da det er den første krig på europæisk grund, hvor begge parter afprøvede de nye taktikker fra Den amerikanske Borgerkrig.

Såvel det russiske som det tyrkiske officerskorps mente at have tilegnet sig amerikanernes taktiske og militærtekniske landvindinger, men tog for givet, at deres kolleger i den anden lejr ville holde sig til, hvad der havde virket for Napoleon og Wellington. Når det viste sig, at fjenden også havde tilegnet sig de nye metoder, faldt man tilbage til de netop selv samme forældede metoder, man havde forventet, fjenden ville rende sig i døden på.

Således skulle titusinder af tyrkiske, russiske, rumænske og bulgarske soldater løbe i døden i frugtesløse stormangreb mod hurtigt skydende velforsknede modstandere på en måde, der på uhyggelig vis foregriber Den Første Verdenskrigs nedslagninger.

Scenen

Tyrkiet, der udgjorde resterne af Osmannerimperiet, havde i størstedelen af det 19. århundrede været Europas syge mand, og under Krimkrigen 1853-56 havde kun Englands, Frankrigs og Sardinien indgriben hindret zar Nikolaj I i at give sin nabo aktiv døds-hjælp, især når det angik Tyrkiets europæiske besiddelser. Serbien og Rumænien var blevet reelt selvstændige områder under sultanens overhøjhed. Bulgarien var en tyrkisk provins. Modstanden mod tyrkerne blev dels ført af

lokale grupper, der svingede mellem at være frihedskæmpere eller røvere alt efter, hvem der beskrev dem, og dels revolutionære eksilgrupper organiseret i Den Bulgarske Central Komité, som uden større held forsøgte sig med raids, der kun blev nålestiksaktioner.

Zar Alexander II søgte at modernisere Rusland og samtidig beholde mest mulig magt selv. Såvel udenrigspolitisk som indenrigspolitisk støttede han pan-slavismen i håb om, at den kunne blive den samlende kraft og tage brodden ud af den indenlandske opposition. Dette gjorde Rusland til de slaviske balkanfolks naturlige forbundsfælle.

I den russiske udgave af pan-slavismen var Rusland de slaviske folks naturlige leder og den russisk-ortodokse kirke det åndelige stædet. Dog var der ikke ubetinget enighed om rollefordelingen: De revolutionære grupper på Balkan ønskede gerne Ruslands hjælp til at befri landet, men havde intet ønske om at ombytte sultanen i Istanbul med zaren i Petersborg, mens zaren på sin side ikke var helt tryk ved at hjælpe revolutionære².

Polens befolkning havde intet ønske om at underkaste sig Rusland politisk og religiøst, andre vestslaviske grupper var også betænke-lige, og mens Tyrkiet så sig som det mest oplagte offer for pan-slaviske eksperimenter, var Østrig-Ungarn også foruroliget, da Rusland kunne opfatte de slaviske områder af kejserriget som mål for en befrielse. England på sin side gik ud fra, at alt, hvad Rusland foretog sig, i sidste ende sigtede mod at erobre Indien, hvorfor "det var blevet en tradition i den britiske udenrigspolitik at krydse "Ruslands planer" hver gang Rusland syntes at have en plan" (Wells s.142).

I Bulgarien var forholdet mellem de forskellige befolkningsgrupper blevet om muligt endnu mere spændt end tidligere. Under indtryk af de uheldige krige mod Rusland havde Tyrkiet genbosat kirkassiske og tjertekkiske bjergstammer, der var flygtet fra russernes fremtrængning i Kaukasus, i Bulgarien som en modvægt mod den overvejende kristne befolkning.

1876-opstanden

I 1876 mente de bulgarske eksilgrupper, der var samlet i Den Bulgarske Central Komité, at tiden var inde. Tyrkiet var økonomisk svækket og havde i 1875 erklæret sig bankerot. Da regeringen satte skatterne op, gjorde skatteyderne i Bosnien og Herzegovina oprør med støtte fra Serbien.

Rusland, der så en mulighed for at eksportere sin pan-slavisme, gav såvel moralsk som økonomisk støtte til opstanden, der blev en regulær krig mellem Serbien og Tyrkiet. Med den tyrkiske hær bundet i Serbien og mulighed for russisk indgriben vurderede den bulgarske modstandsbevægelse, at tidspunktet for en befrielseskrig var gunstigt.

Planerne udviklede sig imidlertid hurtigt fra nålestiksaktioner til en regulær folkeopbejvning. Lokale grupper begyndte at sy hjemmelavede uniformer, fremstille krudt, støbe kugler og lave kanoner med løb af kirsebærtræ. Datoen for oprøret blev sat til 1. maj 1876.

Det tyrkiske hjemmelige politi havde infiltreret modstandsbevægelsen og søgte at komme rejsningen i forkøbet ved at arrestere den lokale leder Todor Kableskov. Kableskov havde også sine meddelere, så han kom arrestationen i forkøbet ved at tyvstarte opstanden 20. april, nedkæmpe den lokale tyrkiske garnison og kalde de øvrige grupper til kamp med det berømte "blodbrev", der var skrevet med den første dræbte tyrks blod.

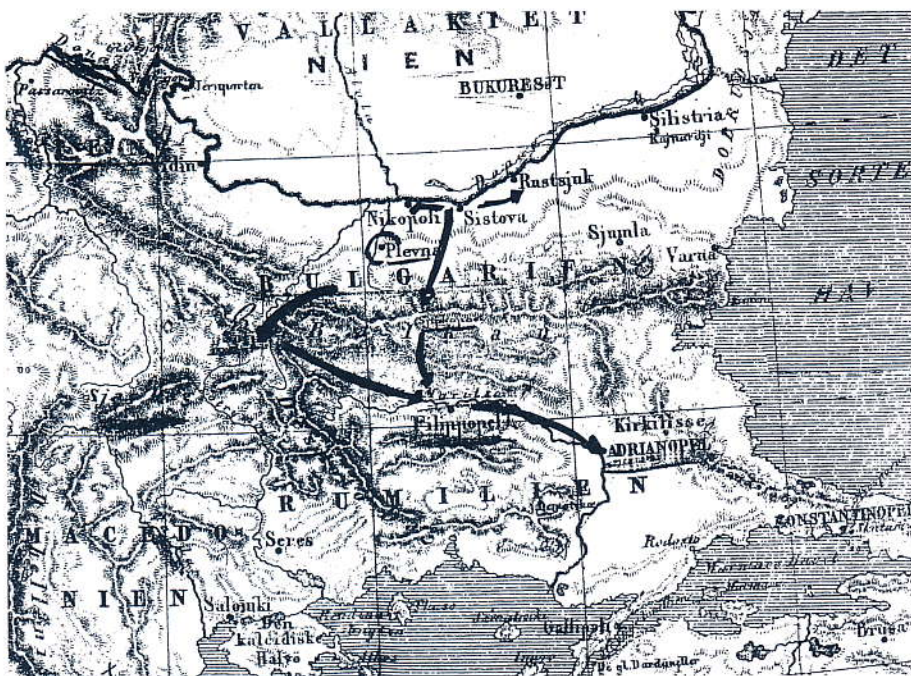
De tyrkiske myndigheder sendte imidlertid ikke regulære tropper ud for at kæmpe mod en guerillahær, men mobiliserede i stedet en kontraguerrilla bestående af lokale muslimske militser kaldet bashibazouks, især rekrutteret blandt de kampvante tjertekkiske og kirkassiske flygtninge.

Disse fik frie hænder, blot de slog opstanden ned. Bashibazoukerne gik efter landsbyer og byer, der støttede oprørerne eller bare var interessante at plyndre. I den revolutionære højborg Batak mistede 5.000 indbyggere livet i en etnisk udrensning. Opbakningen bag opstanden smuldrede, de revolutionære flygtede ud i bjergene, hvor fugtigt vejr ødelagde det meste af det hjemmelavede krudt, mens forfølgernes ammunition var anderledes vejrbestandig, og de tilbageværende forsøgte at bestikke bashibazoukerne til at undlade at brænde byerne af. Udrensningerne kostede mellem 12.000 til 30.000 bulgarere livet.

Den Bulgarske Central Komités nationalskjald Hristo Botev, der fra sit eksil uden for Bulgarien havde besunget heltedøden for fædrelandet, anførte en kampgruppe, der let forsinket skulle invadere Bulgarien. Ledsaget af 200 frivillige kaprede Botev den østrigske floddamp Radezky og krydsede Donau 17. maj for at opdage, at lokalbefolkningen, opskræmt af nyhederne om bashibazoukernes gengældelsesaktioner, vendte det døve øre til hans opfordringer om at fylkes bag frihedens banner. Botev konfiskerede den lokale købmands hvide hest og førte sine 200 og de 2 lokale, der havde sluttet sig til ham, til en sikker heltedød.

Diplomatisk mellemspil

Nyheden om de tyrkiske represalier bragte Europa i harnisk, især da overivrige bashibazouks havde dræbt såvel den franske som den tyske konsul i Saloniki. I Rusland udløste nyhederne om represalierne i Bulgarien og serbernes nederlag til den regulære tyrkiske hær nærmest folkekrav om en hellig krig mod tyrkerne. Forfatteren Dostojevskij var for en gangs skyld enig med zaren: "Hele folket har

De russiske hærs bevægelser er indtegnet på dette kort. Plevna og Sjikka er understreget.

Hverken tyrkerne eller den vestlige presse tog hensyn til folk med svage nerver. Avistegning fra opstanden i 1876.

rejst sig for sandheden, for krigen. Nu er det på march." (Grimberg s. 243)

Østrig-Ungarn havde intet ønske om at se Rusland brede sig på Balkan, men skulle Tyrkiet afgå ved døden, mente kejseren i Wien dog mindst at kunne tilkomme Bosnien-Herzegovina.

I England var holdningen delt. Premierminister Disraeli så det som Englands pligt at standse Ruslands planer og blev bakket op af dronning Victoria, der udtalte "at hun ikke ønsker at forblive hersker over et folk, der kysser barbarernes fødder, disse barbarer, som vil kvæle friheden og ødelægge al civilisation. Var dronningen en mand, ville hun selv tage af sted og give disse russere en dragt prygl." (Grimberg s. 243).

Anderledes udtrykte oppositionen under Gladstone sig. Her mente man under indtryk af avisreportagerne fra Balkan, at dronningen måtte lide af begrebsforvirring om, hvem barbarerne var, og at det eneste fornuftige og ærefulde ville være at lade balkanfolkene danne deres egne stater³.

Storveziren Midhat Pasha forsøgte at gyde olie på vandene ved at afsætte og aflive sultan Abdul Aziz, erstattet ham med afdødes nevø Murad V i maj 1876 og kalde til time-out ved en international konference i Istanbul i december 1876, hvor Midhat Pasha lovede, at sultanen var parat til at give landet en fri forfatning. Unge Murad V. var tilsyneladende ikke med på planen, så han blev erklæret sindssyg, afsat og erstattet med sin mere samarbejdsvillige bror Abdul Hamid 2, siden kendt som Den Forbandede. Abdul Hamid krydsede storvezirens planer ved at arrestere ham og anklage ham for mordet på onkel Abdul Aziz og bøjede sig for folkets røst i skikkelse af 200 ophidsede ledende embedsmænd, der gav ham tilsagn om, at stillet over for kravet om demokratiske vestlige reformer, foretrak folket "død frem for vanære". Desuden var vinteren nu gået, så krigen kunne komme i gang⁴.

Modstanderne

Krimkrigen havde lært Tyrkiet, at en moderne hær var nødvendig for landets overlevelse og foretog massive våbenindkøb. Bankerotten i 1875 lagde ingen dæmper på indkøbene, da forudseende personer anede, at Rusland ville fortolke fallitten som tegn på, at Tyrkiet var i alvorlig krise og næppe ville lade sådan en chance gå fra sig. De tyrkiske indkøb blev derfor betalt kontant med guld, hvorfor hovedparten af infanteriet var udstyret med Martini-Peabody bagladerrifler (amerikansk variant af det engelske Martini-Henry-riffel), mens kavaleriet fik Winchesterrifler og artilleriet forsynede sig hos Krupp.

Den tyrkiske hær var fra 1874 en hær, der byggede på almindelig værnepligt blandt alle muslimske indbyggere, der ikke kunne betale

en anden for at træde i deres sted eller løbe fra overivrige hvervekommandoer. Efter 4 års tjeneste blev soldaten overført til reserven, der kunne indkaldes i krigstid. Det betød, at Tyrkiet i løbet af krigen kunne mobilisere veltrænede reservister. Foruden egne midler kunne Tyrkiet trække på hjælp fra Ægypten, der stillede med en division fra Sudan, der udmærkede sig ved flotte uniformer, men ellers viste en udpræget tilbøjelighed til at holde en lav profil.

Den tyrkiske hær havde på sin side en række dygtige udenlandske officerer som englænderen Baker Pasha, Mehemet Ali alias Jules Detroit og vor egen Vilhelm Dinesen⁵. Dinesen noterede sig ved sin ankomst til hovedkvarteret, at der gjaldt andre regler her end i Europa, selv om han ellers var vant til lidt af hvert fra den amerikanske prærie og fra Pariserkommunen: "Ved indkørslen til byen hang der på hver side et par bulgarere på en pind med benene kun en alen eller to fra jorden. De så ynkelige ud, som gæs om vinteren uden for en spækhokerbutik" (Dinesen s.112)

Den russiske hær havde erkendt, at den nye militære udvikling rokkede ved Ruslands position som militær supermagt, der kunne sende uanede menneskemasser i felten. Med værnepligt, hvor soldaten efter nogle års tjeneste stod i reserven, var såvel Østrig-Ungarn som det nye tyske kejserrige i stand til at mobilisere hære, der talmæssigt kunne måle sig med de stående russiske hære, og med bagladegeværer kunne veluddannede tropper gøre kort proces med de bajonetstrittende russiske stormkolonner.

Den russiske hær var ved at omstille sig fra en hær, hvor godsejerne leverede de bønder, de helst ville af med, til livslang militærtjeneste, til en hær, der byggede på værnepligt med seks års tjenestetid og ni år i reserven. Den russiske hær indførte også bagladegeværer, men var stærkt delt, hvilket gevær, man skulle anskaffe, eliteenhederne

fik derfor amerikanske Berdan-rifler, som soldaterne kærligt kaldte Berdanka⁶, mens den almindelige hær fik tjekkiske Krnk-rifler. Den væsentligste grund til dette køb var, at den tjekkiske opfinder Sylvester Krbk tilbød dem til laveste pris, da de var langt mindre træfsikre og skød kortere end Martini-Peabodyriflerne.

Rumænien lå midt mellem de to krigsførende magter og valgte i første omgang at give Rusland fri gennemmarsch og opmarsch i april 1877 og siden at gå aktivt ind i krigen på russisk side mod at blive anerkendt som selvstændigt land.

Rusland oprettede en bulgarsk legion blandt eksilbulgarere allerede i 1876. Det blev bragt op til 7.125 kombattanter og 237 nonkombattanter. Øverstkommanderende blev den russiske general Nikolaj Stoletov, da zaren insisterede på at udpege officererne, som skulle være russere. 18. maj 1877 modtog legionen sin nationalfane og aflagde faneed. Uniformen lignede den russiske, bortset fra at soldaterne bar en sort pelshue med det bulgarske kors.

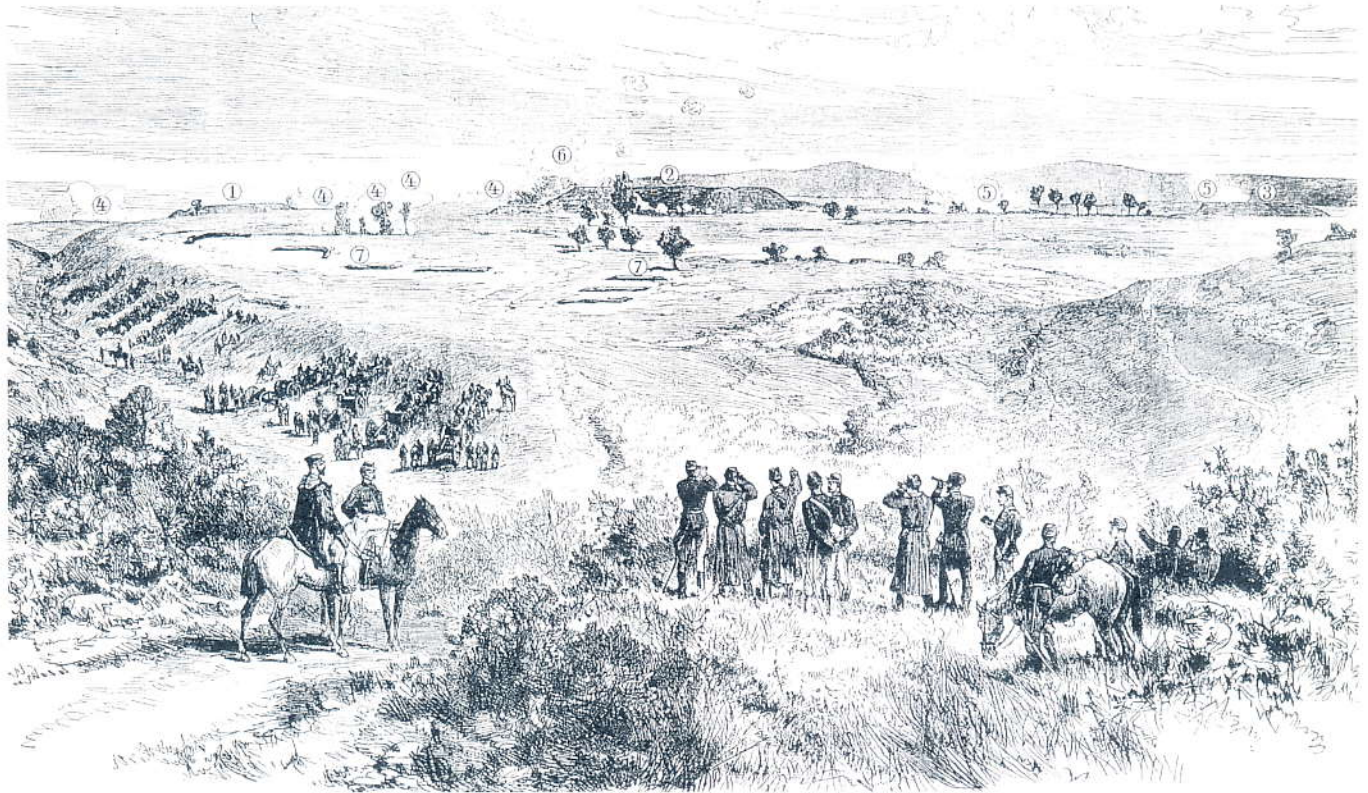
Russisk lynkrig

Tyrkiet forberedte to forsvarslinjer, en ved Donau på grænsen til Rumænien, og en ved bjergkæderne Sredna Gora og Balkan, der deler Bulgarien midt over, hvor man indrettede en pindsvinestilling i Sjikkapasset.

Det tyrkiske forsvar af Donau var forstærket med moderne ironclads, der havde vist deres effektivitet i Den Amerikanske Borgerkrig. Imidlertid benyttede den russiske flåde også erfaringerne fra Amerika, hvorfor den tyrkiske monitor Seife blev sænket ved et overraskelsesangreb af to sortmalede russiske torpedobåde (dengang var en torpedobåd et fartøj, der havde sin torpedo hængende for enden af en lanse, der blev stødt ind i offeret). Begge de russiske angribere slap væk. Besætningen

En ægte Bashibazouk i fuld mundering parat til at bringe fred til udrolige områder. Samtidigt billede.

Den tredje kamp ved Plevna; her set fra de allieredes højre Fløj.

I. Den oprindelige, først anlagte "Grivitza-Redoute Nr. 1", hvilken erobredes af rumænerne og susserne den 11. Sept. 2. "Grivitza-Redoute Nr. 2". 3. En tyrkisk skanse. 4. Rumænsk artilleri. 5. Tyrkisk artilleri. 6. Røg af sprænggranater. 7. Skyttegrave i det terræn, over hvilket rumænerne fremrykning og stormangreb mod "Nr. 2" fandt sted. Feltartilleri og fodfolk holdes parat i slugten til venstre, til angreb paa sidstnævnte skanse. (Efter skitse, taget paa stedet, af "The Illustrated London News's" udsendte tegner.)

på den anden tyrkiske monitor, Lufti Djelil, gjorde den smertelige erfaring, at tidlige ironclads var forsvarsløse over for skud ovenfra, da skuddene fra to russiske belejringskanoner dalede ned, brød gennem dækket og eksploderede i krudtmagasinet. Da flåden således var neutraliseret, gik russerne over Donau ved Sistova, hvorfra et armekorps gik vestpå mod fæstningsbyen Nikopolis, mens et andet gik østpå mod Rushchuk og general Gourko gik stik sydpå.

Den russiske general Gourko efterlignede general Sherman med et flyvende korps på 16.000 mand, der bl.a. inkluderede Den Bulgarske Legion. Den flyvende kolonne brød bag om de tyrkiske linjer, indtog Bulgariens gamle hovedstad Veliko Tarnovo og fortsatte mod den anden naturlige forsvarslinje, bjergkæden med Sjikpasset.

Gourko gik med sine bulgarske allierede som vejvisere uden om Sjikpasset gennem det østligere pas Hainboaz, forsvarerne havde overset, og angreb sydfra, mens andre russiske tropper gik mod passet nordfra. Tyrkerne gav op den 19. juli, og russerne og deres bulgarske allierede indrettede en stærk befæstet lejr i passet, hvor de vendte de erobrede Kruppkanoner en halv omgang, så de nu pegede sydpå.

Russerne havde gennembrudt Donaulinjen og slået hul på linjen ved Balkanbjergene, men ventede med at gå direkte mod Istanbul, indtil de russiske armekorps havde neutraliseret de tyrkiske modstandslommer langs Donau. Det fremmede ikke effektiviteten, at selvherskeren over alle russere zar Alexander II arriverede med så betydelige dele af hofstaben, at det kejserlige følge lagde beslag på 17 tog eller 500 hestevogne, hvis man fjernede sig fra jernbanerne. Mens russerne tøvede, lykkedes det Mehemet Ali at samle en ny front omkring Rushchuk i det nordøstlige Bulgarien, samtidig

med at en uventet modstandslomme skulle give bevis for skyttegravenes effektivitet.

Plevna - en forsmag på skyttegravskrigen

Da Donaufronten blev gennembrudt, fik den tyrkiske general Osman Pasha besked på at forlade den stærke fæstning Vidin på grænsen til Serbien med 11.000 mand, der skulle undsætte fæstningen Nikopolis ved Donau. Allerede den 16. juni hørte han, at fæstningen var faldet. Osman Pashas hær, der overvejende bestod af militstropper, havde ingen mulighed for at slå sig igennem til Mehemet Alis tropper, men var isoleret på fjendtligt område. Da hans styrke ikke ville have store chancer i åben kamp med overlegne russiske kolonner, valgte Osman Pasha at trække sig ind i den ubefæstede by Plevna og sætte sine folk i gang med at improvisere et forsvar af skyttegrave og skanser.

Den russiske general Krüdener lod et korps på 20.000 mand løbe storm på byen i forventning om en let sejr den 20. juli. Krüdener tilhørte den gamle skole, der fandt, at den russiske soldat var uovervin-

delig i massive stormkolonner, der gik på med bajonetten. Osman Pashas folks velrettede salver kastede russerne tilbage med et tab på 3.000 mand. Krüdener angreb igen 30. juli med sin samlede styrke på 30.000 mand, denne gang efter et grundigt artilleribombardement fra en artilleripark på 155 stykker skyts. Dog var Osman Pashas garnison blevet forstærket af andre isolerede tyrkiske enheder og en kolonne fra Sofia, så han nu havde 22.000 mand og 58 kanoner. Det andet stormløb skulle

„Gå på med bajonetten". Nærkamp ved Plevna.

Osman Pasha spejder forgæves efter Suleiman Pashas undsætningshær.

forudgribe begivenhederne fra Den Første Verdenskrigs skyttegravskrig: artilleribombardementet anrettede ikke den forventede skade på skyttegravene, og stormkolonnerne blev mødt af en massiv ildkraft, længe inden de kunne nå forsvarerne ind på livet, ikke mindst takket være Martini-Peabodyriflens længere rækkevidde. De russiske tab beløb sig til 7.000 mand den dag. Begge parter forberedte sig på en langvarig belejring. Den russiske offensiv var gået i stå.

Belejringen af Plevna viste, at tiden var løbet fra Ruslands mest berømte våben, kosakkerne, der vel var effektive til individuelle lynaktioner, men ikke havde den fornødne træning til moderne kavaleriopgaver, således lykkedes det ikke kosakkerne at hindre forsyninger og forstærkninger i at nå Osman Pashas belejrede garnison fra de tyrkiske styrker omkring Sofia.

Russernes offensiv var gået i stå i en lomme mellem Donau og Balkanbjergkæden med den belejrede garnison i Plevna som det berømte ben i den gale hals.

Det første slag om Sjikkapasset

Den tyrkiske overgeneral Suleiman Pasha nærmede sig fra Adrianopel med en ny hær på 40.000 forstærket af lokale tropper. Han kunne have holdt sig til kysten, hvor Pasha Charles Augustus Hobart sikrede tyrkisk flådekontrol og have forenet sig med Mehemet Ali, der trængte russerne tilbage mod Sistova, men Suleiman så Mehemet Pasha som en politisk rival, han ikke ville støtte.

Suleiman kunne også have valgt at gå over Sofia og undsætte Osman Pasha, men mente, det gav-nede hans anseelse ved sultanens hof mere at generobre Sjikkapasset, ligesom han hellere end gerne undte Osman Pasha helledøden for fædrelandet.

Suleiman Pasha rykkede frem mod Sjikkapasset og de russisk-bulgarske forposter trak sig efter en hård kamp ved Stara Zagora 31. juli tilbage til selve passet. Pashaen lod Stara Zagora brænde ned til grunden, da han

var sikker på, at byen var rømmet af forsvarerne⁷.

Det første store slag om Sjikpa rasede mellem 21. og 25. august, forsvarsstyrken talte ved slagets begyndelse 4.400 mand, men blev forstærket af bulgarske frivillige og en undsætningskolonne fra Veliko Tarnovo⁸. Centralt i forsvaret var bjergtoppene Ørnereden og Skt. Nikolaus, sidstnævnte var hjemsted for det berømte Stålbatteri, der bestod af de erobrede tyrkiske Kruppkanoner. Suleiman Pasha sendte sine kolonner op i passet i et direkte stormangreb, hvor russernes og bulgarernes "Berdanka"-rifler gav tyrkernes Martini-Peabody-rifler svar på tiltale. Russerne og bulgarerne forsvarede sig til det yderste.

Da nogle afdelinger løb tør for ammunition, bombarderede de stormkolonnerne med klippestykker, træstammer og tyrkiske faldne. Angrebet brød sammen, russerne var stadig herrer over Sjikkapasset, og Suleiman havde mistet 10.000 mand.

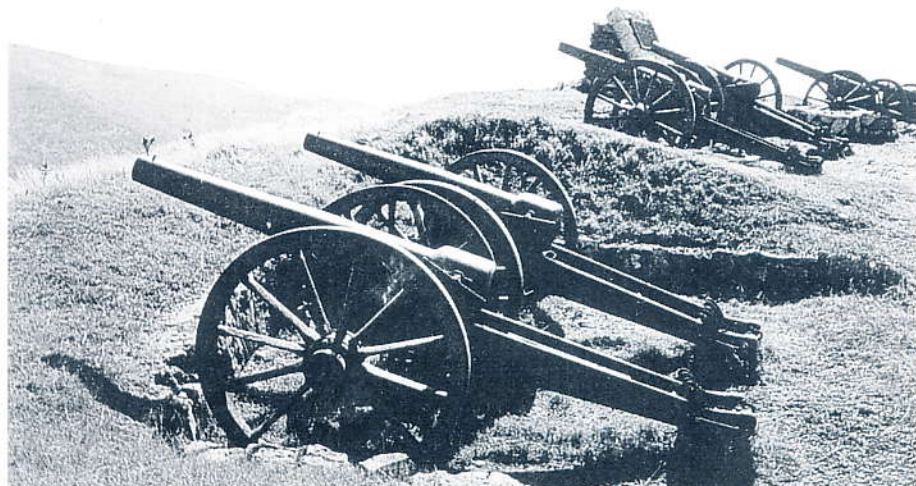
Generalen på den hvide hest kommer

Osman Pasha havde udnyttet tiden ved Plevna til at øge sine styrker til 50.000 og anlægge en række jordforter, der sikrede hans forbindelseslinjer mod Sofia. Til gengæld syntes russerne at lære af deres fejl, da den nye leder fyrst Imeritinsky og hans bedste general Skobelev nu koncentrerede sig om at tage de ydre forter omkring Plevna efter grundige bombardementer. Skobelev var krigens mest farverige skikkelse, da han forstod, at psykologiske sejre er lige så vigtige som militære. Skobelev gjorde sig bevidst synlig for sine mænd ved at lede angrebet på den tyrkiske nøgleposition fort Lovcha (efter et grundigt artilleribombardement med kanoner, der faktisk anrettede skade på skyttegravene) iført en

hvid uniform og ridende på en hvid hest. Da hesten blev dræbt, fortsatte han angrebet på fortet ved Lovcha til fods med en knækket sabel og erobrede fortet. Hans mænd respekterede ham for hans mod og dygtighed og for hans ligefremme væremåde, da han ikke gjorde ophævelser over, at de massakrerede 4.000 af de forsvarere, der overlevede stormangrebet. Skobelev var også ekspert i at charmere krigskorrespondenterne, så det blev hans version af, hvad der var sket, der nåede verdenspressen, selv om andre russiske officerer fandt, at han ikke led af overdreven beskedenhed⁹.

Styrket af en rumænsk undsætningshær på 34.000 mand under fyrst Karls personlige anførsel gjorde russerne sig rede til det afgørende angreb på Plevna med 84.000 mand på zarens navnedag 11. september. Osman Pasha var ikke i gavehumør, så angrebet blev kastet tilbage med et tab på 12.800 russere og 3.000 rumænerne. Dog havde Skobelev likvideret endnu et af de forter, der sikrede Osman Pashas forbindelser bagud og tegnet sig for hovedparten af de tyrkiske tab på 4.000 mand den dag.

Den russiske overkommando besluttede sig til at sulte forsvarerne i Plevna ud og overdrog opgaven til den aldrende nationalhelt fra Sebastopol, Todleben¹⁰, der omringede byen med skyttegrave og nedkæmpede de ydre forter med langvarige bombardementer. Dog kunne den militære ledelse ikke nære sig, så den 24. oktober lod man kejsergarden forsøge et stormløb mod fortet Gorb Dubnik, der ganske vist blev taget, men den russiske kejsergardes eliteregimenter blev nærmest halverede. Osman Pasha så skriften på væggen og anmodede sultanen om tilladelse til at rømme byen, mens han endnu kunne slå sig igennem til Sofia. Men sultanen befalede ham at blive, uanset den russiske belejring nu sikrede, at forsvarerne kunne se bunden af deres forsyninger og ammunitionslagre. Den 10. december forsøgte Osman Pasha at bryde ud mod en tredobbelt russisk overmagt. Tyrkerne gennembrød den russiske skyttegravskæde for blot at opdage, at Todleben havde anlagt endnu en kæde, og under voldsom kugleregning brød udfaldet sammen. Osman Pasha måtte overgive sig med ordene "*Dagene går, men de ligner ikke hinanden*,

Stålbatteriet af erobrede Kruppkanoner bevogter stadig Sankt Nikolausbjerget ved Sjikpa.

Under nærkampene om Ørnereden, fik store sten og klippeblokken en renæssance som forsvarsvåben.

nogle er lykkelige, andre er ulykkelige." For Osman Pashas garnison var det en ulykkelig dag, da de færreste overlevede vintermarchen til de russiske fangelejre.

Det andet slag om Sjikpasset

Mens kampene rasede om Plevna, forsøgte Suleiman Pasha at erobre Sjikpasset. Efter et voldsomt bombardement blev Stålbatteriet på Skt. Nikolausbjerget stormet af 3.500 udvalgte soldater, og et kort øjeblik vejede røde stormfaner med halvmånen over passet. Suleiman Pasha telegraferede sejrsmeldingen til Istanbul, men russerne og bulgarerne satte et modangreb ind, og en voldsom bajonetkamp på bjergtoppen endte med, at hovedparten af de 3.500 blev kastet ned over de ventende angrebsskoler, som valgte at fortrække. Suleiman lagde sin strategi om og afstod fra større angreb mod passet for i stedet at intrigere mod Mehemed Ali, indtil han 2. oktober kunne overtage dennes post som øverstbefalende over de tyrkiske styrker i det nordøstlige Bulgarien og overlade ansvaret for Sjikpasset til marineministeren Reouf Pasha, som

afstod fra større operationer og mente, at så længe russerne var oppe i Sjikpa, vidste han, hvor han havde dem.

Vinterfelttoget

Rusland var ude i en alvorlig økonomisk krise, og jo længere krigen varede, jo mere steg muligheden for, at de øvrige stormagter ville tvinge de krigsførende til forhandlingsbordet. Zar Alexander satte alt på ét kort med den vinteroffensiv, hans generalstab mest af alt havde frygtet. Styrken i Sjikpasset blev forstærket og sat under kommando af fyrst Radetsky og den formidable Skobelev. General Gourko fik et nyt flyvende korps stillet til sin rådighed og marcherede gennem de sne-dækkede pas over Sredna Gorakæden vest for Sjikpa og overraskede de tyrkiske styrker i Sofia, som troede passene ufermelige. Herfra drejede Gourkos kolonne mod øst til Filippopolis, hvorfra han truede Reouf Pashas belejrer foran Sjikpa. Fra Sjikpa gjorde Radetsky og Skobelev udfald 5. januar med sådan en kraft, at belejrsarmeen, der gik ud fra, at meterhøje snedriver holdt russerne og bulgarerne

indespærret i passet, overgav sig. Skobelev øgede sin popularitet, da han så gennem fingre med, at hans mænd delte den tyrkiske hærs lønningskasse mellem sig, ligesom han gjorde det klart, at han ikke forventede, at hans folk tog fanger under kampene. Den muslimske civilbefolkning fandt det nu klogest at fortrække. *"Muhamedanske flygtninge, oldinge, mænd, kvinder og børn i en uordentlig flok, til fods, til hest og til vogns, skubbende sig frem, kastende til side, ud på de frose marker, hvad der ikke kunne følge med: døde eller døende mennesker og dyr og itubrudte vogne, thi det gjaldt om at komme fremad, bort fra bulgarernes nær forestående hævn"* (Dinesen s.113).

Ingen af krigens parter havde vist overdreven vilje til at respektere humanitære konventioner angående krigsfanger, sårede og fjendens civilbefolkning. Dog havde de russiske soldater ofte hjulpet forældreløse børn uden hensyn til, om det var kristne eller muslimer og sendt dem nordpå til Rusland under betydeligt mere behagelige forhold end dem, de tyrkiske krigsfanger blev udsat for, idet russerne ikke kunne frikendes for at have havde gjort en betydelig indsats for at sikre, der var så mange muslimske forældreløse som muligt.

Suleiman Pasha blev kaldt tilbage fra nordfronten og blandede sig så meget i Baker Pashas og de øvrige kompetente officerers dispositioner, at Gourko, Ratetsky og Skobelev knuste den tyrkiske hær og jagtede resterne helt ind til Istanbul.

Diplomatisk efterspil

Stillet over for et militært sammenbrud underskrev sultanen San Stefano Traktaten i marts 1878, som anerkendte Rumæniens, Serbiens og Montenegros selvstændighed og oprettelsen af et Storbulgarien, mens Bosnien-Herzegovina skulle have en særstatus og Tyrkiet i realiteten reduceret til Ruslands klientstat. Det var for meget for stormagterne. England og Østrig-Ungarn lovede Tyrkiet støtte, og Bismarck indkaldte som uvildig opmand til konference i Berlin. Her blev stormagterne enige om, at Rumænien, Serbien og Montenegro skulle være uafhængige, Bulgarien kom kun til at bestå af den nordlige del af landet, mens den sydlige forblev en tyrkisk provins kaldet Øst-Rumelien, men med en kristen guvernør og under stormagternes kontrol. Østrig-Ungarn annekterede Bosnien-Herzegovina, mens England tog Cypern som tak for hjælpen til Tyrkiet.

Storpolitisk lagde Berlinerkonferencen sporene til Første Verdenskrig. Rusland følte sig narret af Det tyske Kejserrige og nærmede sig kejserrigets dødsfjende Frankrig. Østrig-Ungarn var på konfrontationskurs med Rusland og Serbien i spørgsmålet om, hvem der skulle have Balkan, og Tyrkiet, som var en anelse træt af Englands noget bestokkelig hjælp, begyndte at se det nye tyske kejserrige som en mulig allieret mod Rusland¹¹ (Wells). Og folk på Balkan håbede stadig på at få selvstændige stater og lagde planer og revolutioner lige indtil en sommerdag i Sarajevo i 1914.

Sjikpa i dag

Allerede i 1879 opstod tanken om at gøre Sjikpa til nationalt monument. I 1926 begyndte opførelsen af Frihedsmonumentet, der efterligner de gamle bulgarske fæstningstårne. Man valgte at bygge på Sankt Nikolausbjerget og lade Ørnereden, hvor de

Bulgarske frivillige på fanevagt i den russiske lejr ved Donau.

hårdeste kampe fandt sted, uberørt som minde. Desuden kom tårnet bedre til sin ret på Sankt Nikolaus, hvor Stålbatteriet stadig peger truende mod syd. Tårnet måler 31,5 meter, i underste stokværk gemmer et ossuarie nogle af de russiske og bulgarske forsvareres jordiske rester, mens et militærmuseum fortæller om rejsningen i 1876, krigen i 1877 og kampene i Sjiпка.

En trappe på 500 trin leder fra parkeringspladsen op til tårnet. Jeg kan anbefale turen, der giver et godt indtryk af terrænet, og inden den sidste etape kan man hvile ud og betragte et stort relief, der mindes såvel de hårdtskydende og stenkastende forsvarere og de civile, der fragtede ammunition og forsyninger op til dem.

Noter:

¹Citat af Isak Dinesen.

²Alexander II var ofte udsat for anarkisternes attentater, de bulgarske revolutionære i Rusland søgte at vise deres gode vilje ved at arbejde for zarens hemmelige politi.

³Gladstone brugte Balkankrisen til at miskreditere sin rival Disraeli, men handlede også ud fra sin overbevisning om, at den nationale selvbestemmelse anvendt i tide både var moralsk rigtig og ville hindre kommende konflikter. På samme måde fremsatte han et forslag om Irlands stilling, der kunne have endt århundreders uretfærdighed og hindret senere blodsudgydelser, men både i det irske spørgsmål og synet på Balkan blev han nedstemt af realpolitikere, som fandt det naivt at give freden en chance.

⁴Sultan Abdul Hamid havde egentlig tænkt sig at henrette Midhat Pasha, men lod ham efter engelsk pres slippe med langvarigt fængselsophold.

⁵Krigshelt ved Dybbøl som 17-årig, veteranerne sagde god for ham, han fik sine folk levende tilbage; med i den fransk-tyske krig, øjenvidne til Patiserkommunen, bøffeljæger i USA i omegnen af indianerkrigene, og så med i den russisk-tyrsk krig, og såå far til Karen Blixen og hendes bror, der fik Victoria korset. Far til Thomas Dinesen, der også fulgte en militær karriere og vandt Victoriakorset under Første Verdenskrig. Far til Karen Blixen.

⁶Berdanriflen var konstrueret af Hiram Berdan, der kommanderede Nordstaternes frygtede 1.

Russiske kosakker på recognosering i Dobruzscha sumpene.

Riffelregiment, kendt som Berdans Sharpshooters.

⁷Efter krigen var Suleiman Pasha den mest oplagte syndebug for nederlaget, så han blev idømt 15 års fæstningsarrest. Mehemet Ali Pasha blev dræbt ved et attentat, da han søgte at genoprette tyrkisk kontrol i Albanien i 1879.

⁸Denne gang levede kosakkerne op til deres gamle ry, da undsætningskolonnen nåede frem i tide, fordi hver kosak tog en riffelskytte med på hesten og viste, hvad en kosakhest kan klare. Fremme ved nordsiden af passet ilede kosakker og riffelskytter forsvarerne til undsætning.

⁹Skobelev var også berømt for sine bakkenbarter, der var de flotteste af sin art efter løjtnant William Cookes død ved Little Big Horn

det foregående år. Cooke var dog afgået ved døden, da den kvikke indianerdreng Wooden Leg fandt ham og straks forstod, at "Her kan jeg få mig en helt ny slags skalp." Skobelev fortsatte sin militære karriere med felttoget mod turkmenerne i 1880 ført ud fra devisen "den er herre i Asien, der griber folk i struben", samlede sig en formue og døde respekteret og beundret af en hjertesygdom i 1882.

¹⁰Todleben mindes som en af Bulgariens nationalhelte, hvorfor man finder et "General Todleben" strøg i den nuværende hovedstad Sofia.

¹¹De tyrkiske tilnærmelser til Det Tyske Kejserrige førte bl.a. til, at tyske arkæologiske ekspeditioner fik lov at udgrave og hjemføre fund som Pergamonaltret, der i dag kan ses i Berlin.

Litteratur

Jonathan Bousfield: *Bulgaria, the rough guide*, Rough Guides 1999.

C.G., Clausen: *Det nittende Aarhundrede*, 2. del, Frem, København 1900.

Isak Dinesen: *Fra Vest til Øst*, Rosenkilde og Bagger 1989. (Dinesen)

Ian Drury: *The Russo-Turkish War 1877*, Osprey men at arms 277, 1994.

Carl Grimberg/ Svanstrøm: *Verdenshistorien*, bd. 15, Bismarcks epoke, Politikens Forlag 1968. (Grimberg)

Thomas B. Marquis/Wooden Leg: *Greasy Grass*, Hernov 1992.

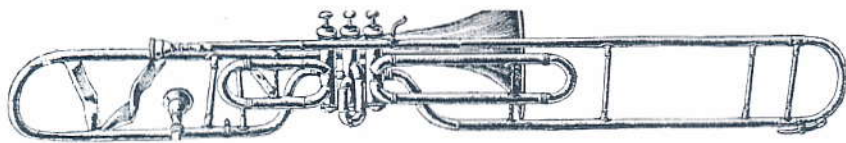
E. Rønning: *Den russiske Soldat; Fra Krigsskuepladsen nr. 2*, 1904.

Slavi Todorov: *The Bulgarian Volunteer Corps*, 1983.

H.G. Wells: *Menneskeslægtens Historie*, bd. 10, København 1938.

Samtidigt foto af russisk skanseanlæg i Zlarat.

Model & Hobby!

Vi rydder lidt op i gemmerne og finder bøger, postkort, plancher m.v., som måske kan have jeres interesse.

Kom og kig!

Herudover har vi det sædvanlige udbud af uniforms-, militær-, instruktionsbøger og -hefter med mange nyheder.

Sussie, vor yngste søster, er ferm til at hitte bøger fra kendte og mindre kendte forlag.

Desuden sørger hun for et godt sortiment af interessante figurer til fornuftige priser og kan endvidere præsentere mange nyheder i Prince August støbeforme.

Kom og kig!

Støbning af egne figurer og emner er spændende udfordring, især hvis det lykkes med et godt resultat.

Vi har materialerne.

1 kg. Silicone i god kvalitet kr. 350,-. Metaller uden bly. PU støbemasse i 2 kg. portioner, let at arbejde med, god flydeevne uden luftboble-problemer.

3 typer Milliput modellermateriale til fremstilling af prototypefigurer etc.

Alskens instrumenter til modellering og bearbejdning.

Cyanolim i 3 viskositeter kr. 39,- for 20 gram.

Kom og se!

Inger, den mellemste af os tre søskende, er i den grad miniaturist og fylder forretningen op med mængder af artikler til dukkehusinteriør. Meget af det kan bruges til dioramaer m.v.

Leif, den ældste, er god til at se ud som om han bestiller noget, - af og til i hastigt tempo.- Men han har dog netop fremstillet en masse baser og fundamenter til enkeltfigurer og opstillinger, så der sker da noget!

Velkommen i

MODEL & HOBBY

- siden 1948

Frederiksborggade 23 - 1360 Kbhvn. K

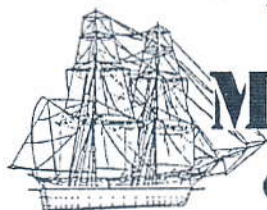
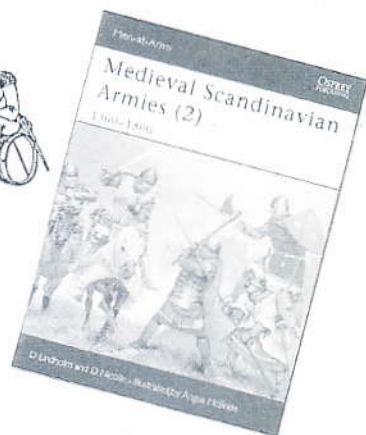
Tlf./fax (+45) 33 14 30 10

Åbent: mandag, tirsdag, torsdag fra kl. 11 - 17,

fredag til kl. 17.30 & lørdag kl. 10 - 13

ONSDAG LUKKET

www.model-hobby.dk

I krig med Gunnar og Syf 1914-1918 (2. del)

af T. Snorrason

På "estaminet",

betegnelse for en type værtshus med musik og levende underholdning af forskellig art. En værtshusform som fandtes specielt i området Flandern - Nordfrankrig.

Erindringer fra Mitau

Fra en landstормsmand¹, som i 3 uger i 1917 måtte gøre tjeneste i bordellet i Mitau, findes følgende beretning.

"Soldater blev kommanderet til tjenesten "med trusler om streng straf, såfremt jeg - eller bedre vi, hele vagtmandskabet - skulle give efter for nogen lyster under tjenesten, hvilket jo ikke lå fjernere for os end andre soldater, som i huset kunne nyde det, vi skulle bevogte. Oprigtig talt, så var lysten hos os sandelig ikke særlig stor, i hvert fald ikke for den som interesserede sig lidt for statistik. Reelt var det sådan, at den første soldat, som kom for, når mandskabsbordellet åbnede kl. 4 om eftermiddagen og besøgte en af pigerne, kunne have en kønssygdom. Derefter var der stor sandsynlighed for, at alle de derefter kommende, som frekventerede samme pige, alle blev smittede. For at modvirke dette var der i

et lille hus ved siden af bordellet indkvarteret en sanitetssoldat, enhver der ville besøge bordellet måtte forbi her. Det skulle vagten sørge for. (For officersbordellet gjaldt sådant ikke, der havde vagten intet at sige. Det var vel også derfor, at officersafdelingerne på "Ridderborgene", som kønssygdomsdivisionerne ved lazareetterne blev omtalt, var særlig stærkt belagt.)

Alle soldater, der ville på bordel, skulle også fremvise deres "Soldbuch". Navn og nummer blev ført på liste, således at det kunne meddeles til hans enhed, hvis den pige han besøger med sit besøg, skulle blive konstateret kønssyg. Denne fremgangsmåde var dog også forebyggende. Hver soldat skulle fremvise sine kønsdele for sanitetssoldaten, fik disse undersøgt for tegn på sygdom og måtte derefter gennemgå en behandling med Protargol og indsmøring med vaseline. Sådant klargjort trådte soldaten ind i bordellet. På tilbagevejen skulle soldaten urinere under sanitetsmandens opsyn, og fik tillige endnu en Protargolindsprøjtning. Derefter skulle soldaten opgive, hvilken pige han havde besøgt. Sanitetsmanden havde en svær stilling. Tilstrømningen var ofte så stor, at vi udenfor havde besvær med at holde orden på de kompagnilange køer med en bredde på 4 mand, som alle ventede på at komme til hos fru, som derhjemme kvinderne ventede for at erhverve et par gram smør. Hvordan sanitetsmanden kunne overkomme alt sit arbejde, kunne vi ofte slet ikke forstå.

Denne organisering af det militære kønsliv gav mig mulighed for om aftenen (bordellet blev lukket klokken 21.) ud fra de førte lister at se, hvilke rekorder der nu var slået. Omhyggeligt sammenlignede jeg dag for dag mine optegnelser. I den korte tid hvor jeg havde den tvivlsomme ære, at være vagtpost for Hans Kejserslige Majestæts Militærbordell Mitau, viste det sig, at en pige ved navn Osol havde nået at have 32 soldater liggende hos sig på en enkelt dag fra kl. 16 til 21.

Medens de laveste tal for en dag var, hvor bordellet havde 6 piger i gang, var 12,10,10,10,7 og 6 besøgende....

...Jeg erindrer endnu levende, hvorledes en officiant, som var kommet en smuttur fra fronten til Mitau, ikke kunne vente til kl. 16, fordi hans tog tilbage gik tidligere, og han bad mig til slut jammerende, næsten nede på knæ, om dog at måtte komme ind, han ville give mig så og så mange penge derfor. Folk fra forsyningstjenesterne medbragte ofte store konserverdåser med pølse og kød, som ellers ville have været mere end nok til et helt korporalskab, for at få lov til at blive ud over tid i bordellet.

Vor mest ubehagelige tjeneste var hver aften kl. 21 omhyggeligt at gennemgå alle værelserne for at se, om der endnu skulle være kunder tilbage. Det skete, at nogle havde gemt sig under sengene presset tæt op ad væggen og således håbede ikke at blive opdaget. De måtte prikkes med sablen til de foretrak at komme frem. De skete også, at nogle forsøgte om natten at forcere hegnet omkring. Så skulle vi efter anrøb skyde. Jeg har i hele krigen kun affyret et skud, og det var på bordelvagt i Mitau - uden dog at ramme.... Mange besøgte, grundet gode forbindelser med den af militærforvaltningen ansatte bordelmutter, bordellet om natten ad bagdøren. Det skete, at vi - på grund af larm om natten fra bordellets altid uaflåste stuer - måtte kontrollere. Der sad så en hel ring af folk, som ellers var vore foresatte, med vin medens pigerne dansede lettere berusede og nøgne omkring, og når lysten kom (eller kom igen), så foregik samlejet i fuld offentlighed.

Også i officersbordellet forefaldt ofte vanvittige optrin. Hvad skulle vi dog mene om vore højværdige foresatte, når vi så, hvorledes officerer af bordelpigerne blev slået i ansigtet, spyttet på og med kanonfart blev ekspederet ud af døren. Hvor megen agtelse kunne blive tilbage, når vi gennem en sprække i skodderne så, hvorledes officerer og ludere på egenartet måde optrådte i salonen. En aften i de sene timer gik det særlig lystigt til. Ved klaveret sad en officer og klimprede en eller anden melodi. Til denne melodi kravede i rundkreds på alle fire mere end et halvt dusin officerer i uniform. På ryggen af hver sad en spliternøgen pige og drev med stød og slag partneren, som ikke længere var Chevalier, men hest, til at komme i hurtigere trav.

Det blev påstået, at det store officersbesøg i bordellet på særlige aften, kunne føres tilbage til udgivelsen af bataljonsparolerne. Selv om det ikke skulle være tilfældet, beviser besøgene i flok imidlertid, at de lige som for mandskabet ofte skete afdelingsvis, at officererne betragtede bordelbesøgene som fælles selskabelig fornøjelse.

Bordellernes interne drift blandede den tyske besættelsesher sig aldrig i, kun blev "Puffmutter" som oftest indsat eller godkendt af kommandanturen. Ligeledes skulle husordenen godkendes af etapekommandanturen

PREIS-VERZEICHNIS.

A. Getränke:

Sekt Henckell Trocken	à Flasche	18,—	Mark
Bordeaux Château Lafitte		6,—	
Ungarwein		8,—	
Bier, eine große Flasche		1,50	
Kaffee, Tasse		1,—	
.. ein kleiner Krug 6 Tassen		6,—	
.. ein großer Krug 12 Tassen		12,—	
Tee, ein Glas		0,50	
Seltzer, kleine Flasche		0,30	

B. Beischlaf:

für die ganze Nacht	30,—	Mark
für 2 bis 3 Std. zur Abend- u. Nachtzeit	20,—	
für 1 Stunde	10,—	
für jede halbstündige Zeit v. 9 Uhr vorm.		
bis 6 Uhr nachm.	10,—	

Lodz, im März 1917.

Die Sittenpolizei.

Für den Geschlechtsverkehr sind zu zahlen:

Im Mannschaftsbordell:

Der Insassin 2 Mark (2.50 Fres.),
der Bordellwirtin 1 Mark (1.25 Fres.).

Im Offiziersbordell:

Der Insassin 4 Mark (5 Fres.),
der Bordellwirtin 2 Mark (2.50 Fres.)

Friske forsyninger til fronten. Billede fra et russisk bordel.

og overholdes under strafansvar. I det hele taget var militærets kontrol alene af hygiejnisk art og blev udøvet af tyske militærlæger. Således kunne de stakkels pigebørn blive udnyttet på det groveste, især i mandskabsbordellerne.

Medens officerspigerne levede rimelig godt, fordi de fik rigelige forsyninger af levnedsmidler, så levede mandskabspigerne oftest elendigt, og det især i østområderne. Alene forskellen i taksterne, som var fastsat af de militære myndigheder - og ofte i naturalier, gerne et kommissbrød, gjorde sit. Hvor en officerspige fik mellem 20 og 100 Mark, fik en mandskabspige 2 til 5 Mark. Og dagligt skulle pigerne betale bordelmutter 20 Mark for forplejning, samtidig med de ikke selv måtte forlade etablisementet. Alle indkøb af fornødenheder som tøj ol. blev "videresolgt" til pigerne til vildt opskruede priser.

I det hele taget var tilværelsen for de kvinder, der var eller blev anbragt i mandskabsbordeller stærkt kontrolleret og deres bevægelsesfrihed stærkt begrænset af sædelighedspoliti og myndigheder.

Man kan spørge sig, hvorfra kom feltbordelpigerne, hvis antal aldrig var tilstrækkeligt til at dække behovet, og hvis erhverv oftest kun kunne udøves i en kortere periode på grund arbejdspressen og de stadigt truende kønssygdomme.

I første række var det selvfølgelig professionelle prostituerede, men snart meldte sig også mange kvinder tvunget af nøden på grund af den stigende nød i de besatte områder. De fleste af sidstnævnte udøvede først og fremmest deres erhverv i det skjulte, men blev ofte direkte tvunget til at melde sig til militærbordellerne, når de opdagedes. På den vis

sørgedes hele tiden for "friskt kød" i de tyske besatte områder via hemmelige militærpolitigenter og ikke altid lige regelret.

En indberetning - korrekt eller ej - og pigene endte i militærbordel. Dette skete dog kun i østområderne, i vest fik de anmeldte eller arresterede "kun en alvorlig henstilling" om at komme under stadig kontrol af læge og sædelighedspoliti. Syge sendtes på hospital og fik derefter samme tilbud, som man dog ikke rigtig kunne afslå.

Holdt kvinden sig imidlertid på dydens trange vej i 4 uger, kunne påbudet om tilsyn ophæves.

Militærbordellerne hører til et af de mørkere kapitler af 1. Verdenskrig², selv om man selvfølgelig skal tage de givne omstændigheder i betragtning. Under alle krige vil civile normer og moralske opfattelser svækkes på alle områder, og menneskene vende tilbage til det rent dyriske for at overleve forholdene, og ingen der vendte hjem fra krigen var uberørt deraf."

de tyske militære myndigheders forsøg på at dæmme op for kønssygdommens hærgen mere og mere virkningsløse.

En smittet kunne hurtigt smitte hundreder gennem flere led, inden der kunne gribes ind med isolation og tvangshospitalisering.

Og som nøden og sulten bredte sig, som følge af blokade og de deraf manglende muligheder for at erhverve sig en normal indtægt gennem lønarbejde, idet industrierne ikke havde arbejde, desto flere kvinder var nødt til at prostituere sig for at overleve, specielt var nøden stor på østfronten, hvor russerne på deres tilbagetog havde demonteret enhver form for industriapparat i de områder, der efterfølgende besattes af tyskerne. Men også de franske kvinders noget løsere opfattelse af moral - ifgl. både tysk og engelsk opfattelse - og kønssygdom spillede ind.

Bedre blev det ikke, da tyskerne omkring 1915 i det besatte vest lukkede alle civile bordeller, bla. på grund af lemfødelige kontrol som de lokale myndigheder udførte, men det var selvfølgelig ikke muligt at forhindre kønslig omgang, nu blev det blot endnu sværere at kontrollere eventuelle smittespredere.

Forår 1916 besluttede tyskerne sig til yderligere at lukke alle estaminets³ og udskænkningssteder i Belgien og forbød tyske at frekventere spisehuse og estaminets, og truede belgiske værter, der overtrådte forbuddet, med øjeblikkelig lukning. 10.000 sådanne små steder fik et skilt op med "Für deutsche Heeresangehörige verboten". Den egentlige baggrund var et forsøg på at stoppe den omfattende spionage, men var et tomt slag i luften. De menige soldater havde ikke informationer af værdi, sådanne indhentes bedre gennem de højere officerer af kvindelige spioner. Men derved mistede endnu flere belgiere det daglige brød og satte yderligere gang i hadet mod tyskerne. Samtidig voksede den skjulte prostitution forstærket af den forøgede arbejdsløshed, og antallet af kønssyge steg ligeledes.

Prostitutionen gik under jorden, og nu var også indehavere og deres personale på udskækningsstederne tvungne til at prosti-

Etapeprostitution

Den foran omtalte militært kontrollerede bordelvirksomhed ved eller nær fronten for at skabe sanitær kontrol fungerede omend kun ringe, så endnu ringere i etappen. Årsagen var den kolossale efterspørgsel i forhold til det begrænsede udbud, hvorfor den mere skjulte prostitution hele tiden levede i bedste velgående ved siden af den "officielle", og gjorde

Flandrische Etappe in Bild und Schrift

... Jedoch des Tages höchster Glanz
Nacht abends, wenn sie geht zum Tanz.
Im »Eldorado« Walzer klingeln,
Matros' und Meisje Tanzbein schwingen.

Aus der Etappenzeitung »An Flanderns Küste«, 1916

tuere sig for at overleve. Det blev endnu sværere at opsøge smittekilderne og få dem behandlet.

Og en ny dimension kom til, da de tyske og østrigske hære pga mandskabsmangel, sendte unge kvinder som erstatningspersonel i fortrinnsvis stabe og civiladministration til de bag fronten liggende områder. Nu klagede de lokale prostituerede over ufin konkurrence mod deres mere eller mindre påtvungne levebrød fra fast-lønnede.

Erindringer fra Belgien

"Gent, som i mere end 4 år var etapehovedstad, bød på de rigeste muligheder til at studere den grænseløse elendighed, som krigsvanviddet havde nedkaldt over millioner af kvinder og piger.

Den allerede nævnte omhyggelige statistik fra etapelægerne viste at mere end 80% af de under politikontrol stående deltidsp prostituerede er gifte fruer og for det meste mødre til 3-8 børn som samtidig var eneforsørgere idet manden enten var i felten, i tysk krigsfangenskab eller flygtet fra Gent. (Belgien havde før krigen en stor fødevarerimport, som fuldstændig bortfaldt under den engelske blokade.)

De drev oftest ikke deres erhverv af lyst men af nød for at skaffe brød til deres dagligt sultende børn. De deltidsp prostituerede var næsten alle arbejdsløse tjenestepiger, fabriksarbejderske og sypiger... Jo flere virksomheder der lukkede, desto flere mødre og døtre gik på gaden for at ernære den arbejdsløse og den øvrige familie."

Sang fra Flandern

*Wir sind von fläm'schem Blut,
die Deutschen ficken gut;
für ein Kommisbrot und einen Franc,
ficken wir stundelang.*

Familie nr. 2

I de besatte områders etape arrangerede mange militære sig med "familie nr. 2", en praktisk løsning dog sjældent af større kærlighed til modparten, men fordi den for begge parter gav fordele. Manden var måske

indkaldt, faldet eller flygtet til fransk område, og hvad skulle så familien leve af. Dette skete i alle samfundslag, men betegnede er, at det kun sjældent førte til ægteskab senere.

Sådanne ordnede forhold var dog kun for fast personel i etapen.

For de tropper der sendtes på kortvarig orlov i etapeområdet, var forholdene noget anderledes, her drejede det sig om løse forbindelser og en stor smittefare, ikke mindst da soldaterne havde penge på lomme fra tiden ved fronten, men de medbragte også fødevarer, smør og sukker, der var manglervarer og kunne handles med.

En omfattende børneprostitution udviklede sig med sminkede 12-14 årige piger, som i Frankrig tiltalte soldaterne med "*Monsieur, pour une livre de pain?*" Mødre tilbød deres børn for et kilo sukker og anpriste barnet som jomfru. Mindre søskende, drenge og piger, oprådte gerne som køblere.

I Belgien synes forholdene at have været helt ude af kontrol, dels på grund af den store nød, dels som følge af den allerede inden krigen herskende mangel på effektiv bekæmpelse af kønssygdomme.

En tysker beretter fra Bryssel 1915: "Således er bærerne, biograferne, cafeerne osv. overfyldt af disse piger (tvungne af arbejdsløshed eller ringe løn, men også landbopiger søgte ind til byerne for at prostituere sig, idet livet her kunne være lettere end det hårde på gårde-), allerede ved 12-tiden begynder mandejagten, dog i en finere og diskretere form end hjemme. Men når lokalerne kl. 23 (heure allemande) lukker, kun et etablissement må holde åbent til kl. 24, så fyldes gaderne med en strøm af pigebørn, som ganske ugenert tiltaler civile og militære. Den allerede tidligere slappe kontrol er næsten helt forsvundet, efter sigende står kun 150 piger under kontrol!" Allerede før krigen var Brussel, Antwerpen, Gent og Lüttich kendte for et omfattende prostitutionsliv, hvilket nu selvfølgelig forøgedes pga krigsforholdene.

Lebensmittelwochenübersicht

vom 13. bis 19. August 1917.

Es gelangen zur Ausgabe:

<p>Fleisch 250 Gramm, Abschnitt 46a-4 der Reichsfleischkarte (Kundenliste)</p> <p>Kartoffeln 5 Pfund, Abschnitt 60 a, b, c, d und e der Kartoffelkarte (Kundenliste)</p> <p>Zucker 1 Pfund auf die Zuckerkarte vom 1.-31 August</p> <p>Rote Nahrungsmittelkarte.</p> <p>Teigwaren 100 Gramm, Abschn. 110 vom 9. bis 18. August, Sorte I zum Pfandpreise von 12 Pfg., oder Sorte II zum Pfandpreise von 51 Pfg. je nach Vorrat</p> <p>Suppen 100 Gramm auf Abschnitt 110 vom 9. bis 18. August, 100 Gramm (Lasse) z. Presse + 13 Pf. oder 2 Suppenwertel bzw. Beutel. Serie I zum Preise von 10 Pfg., Serie II zum Preise von 15 Pfg. für den Wertel bzw. Beutel</p> <p>Graupen bzw. Gerstengrütze 125 Gramm, Abschnitt 120 vom 10. bis 25. August 1917 zum Pfandpreise von 30 Pfg.</p> <p>Butter und Eier } wie besonders bekannt gemacht</p>	<p>Lebensmittelausweiskarte.</p> <p>Kriegsmus bis zu 2 Pfund pro Kauf in den restlichen Kriegswarenengeschäften, soweit der Vorrat reicht</p> <p>Sirup bis zu 2 Pfund pro Familie bei Familienausweiskarte in den restlichen Kriegswarenengeschäften, soweit der Vorrat reicht.</p> <p>Steinpilze getrocknete bis zu 1 Pfund für jede Haushaltung in den bekanntgegebenen und durch Auslassung kenntlich gemachten Geschäften</p> <p>Feische Fische u. Fischräucherwaren zu den billigen Tagespreisen in den einschlägigen Geschäften</p> <p>Haushaltsbezugsmarke J.</p> <p>Bienenhonig, ausländischen</p> <p>1 Pfund für kleine Haushaltungen von ca. 3 Personen 2 Pfund für große Haushaltungen über 3 Personen von 10 bis 125 G. je nach Vorrat, in den Geschäften, in denen der Haushalt in die Kategorie für kleine gew. Haushaltungen mit einer 1-4-Personenfamilie eingestuft ist</p> <p>Für Kantinen, Pensionen, Sanatorien, Kliniken, Gastwirtschaften, Konditoreien und sonstige größere Betriebe können besondere Mengen Auslands-Marmelade zur Verfügung bezugsweise hierauf kommen gegen sofortige Bezahlung in der Hauptkassens bis auf weiteres im Rathauszimmer 43a empfangen werden.</p>
---	--

Charlottenburg, den 11. August 1917. Der Magistrat

Som det ses, var levnedsmiddelforsyningen i selve Tyskland nede på et eksistensniveau, og det blev værre inden krigen var slut. Nød og sult herskede blandt civilbefolkningen. Tropperne ved fronten fik det bedste, man kunne skaffe. På det tidspunkt opstod begrebet "Gullaschbaroner, fabrikanter, som tjente styrtende på at levere konserver med et mildest sagt tvivlsomt indhold til den tyske hær. På trods af fredsslutningen 1918 fortsatte England sin flådeblokade et par år endnu med katastrofale følger for flere generationer af tyske børn. Det var ikke noget tyskerne glemte England for!

Vestpolen talte eller kunne forstå tysk, hvilket gav lettere samkvem. Forholdene var så slemme, at administrationen allerede i juni 1915 truer kvinder, der omgås med mænd, velvidende de lider af kønssygdom, med fængsel fra 2 måneder til et år. Det var således nok bare at vide man havde en kønssygdom for at kunne straffes. Først 1916 trådte lignende bestemmelser i kraft i Nordfrankrig.

Mod Øst

Mod øst i Polen var forholdene endnu mere horrible, fordi nøden dér var endnu større. Lodz og Lwów nævnes specielt, men da Warszawa blev indtaget var det hurtigt lige så galt her. Omgangen lettedes også ved, at man i

Hvor den russiske hær havde været og var, var forholdene grufulde, idet netop denne hær var stærkt smittet.

Fra Galizien har man nogle tal. I 1913 var der 10.000 kønssyge indlagt på hospitaler, man havde endnu ikke fået bugt med resultatet af den russiske invasion fra 1848 for at slå en revolution ned!

Den samlede antal smittede i området kan således nemt have været på 250.000 eller flere. I Lemberg var der i 1916 af politilæger sendt 1.340 smittede kvinder til hospitalsbehandling, i fredstid var antallet kun 100! Af 145 kvinder, der behandles på hospital i 1915 i Lodz, blev de 113 behandlet for kønssygdomme.

Den franske tekst lyser: *Sandwich pain noir.*
Frit oversat: én med skinker mellem mørke brød.

Kun i Serbien var tallene små, de lokale kvinder ville ganske simpelt hen ikke have med tyske eller østrigere at bestille, men ellers var prostitution og køns sygdomme rigt florerende ved sydfronterne. Østrigernes synes at have haft et noget nonchalant forhold til problemet, hvilket det fra tysk hold også tilkendegives.

På Balkan og i de tyrkiske områder var køns sygdomme uden kontrol og mere reglen end undtagelsen.

I de øvrige lande

Tallene for de øvrige krigsførende lande var endnu mere alarmerende end de tyske.

I den russiske hær gjorde man tallene op i Kievdistriktet maj 1916. I fredsårene dér behandlede årligt 2.000 tilfælde, i 1915 var antallet steget til 20.500. "Størstedelen af alle 12 piger er allerede smittet", som det hedder i en rapport. Bedre blev det ikke af, at Rusland havde besat det østrigske Galizien, der notorisk var hærget af køns sygdomme allerede før krigen. Nu mindst tidobledes antallet af ramte.

I Frankrig voksede et omfattende prostitutionsmiljø frem forårsaget af krigen og de store troppekonzentrationer af egne og ikke mindst fremmede soldater. Ud over de civile bordeller i alle større byer, oprettedes også feltbordeller tæt på fronterne. Blandt de franske soldater florerede køns sygdomme, men det var noget, man havde et "typisk" fransk forhold til.

Englænderen Robert Graves fortæller fra 1916: "Vi foretog små udflugter i den franske provins, og det var alt, vi havde at bestille, bortset fra nogle dage i Havre, hvor vi hjalp i dokkerne med at bringe ladningerne i land. Byen var latterlig. Næppe var vi ankommet før en skare små drenge overfaldt os, alle tilbød de deres søster. "Jeg fører dem til min søster, hun er meget smuk. Vældig god til at fornøje

Dem. Ikke særlig dyr. Meget billig. Vældig god. Jeg fører dem lige derhen.." Vi var glade, da der kom ordre om at afgå til fronten."¹⁵

Robert Graves giver i øvrigt udtryk for meget lidt sympati for den franske lokalbefolkning - en opfattelse som tilsyneladende var udbredt blandt de engelske tropper, som følte sig groft økonomisk udnyttet af geskæftige franskmænd af begge køn.

Erindringerne af John Williams Rowarth, en cockney dreng, giver et udmærket indtryk af problemerne ved at besøge et bordel for en ung soldat. Først skulle der samles penge nok, så havde han problemer, da det var første gang, med at få erektion - og blev smidt ud af bordellet med tabet af sine surt sammenspændte skillinger. Næste besøg var mere succesfuldt, skønt den prostituerede pressede ham for at blive færdig idet hun havde en kø af ventende kunder. "I ejaculated, I got the shock of my life, I was finished before I had started ... I was hustled out of the door and on the street."

Til at begynde med synes englænderne at have været temmelig ligegladede med problemet så længe det var den professionelle hær det drejede sig om, men da man begyndte at udvide hæren fra de civiles rækker, begyndte man at overveje et eller andet, uden noget dog skete. En trykt moralsk opfordring fra Lord Kit-chener om at være afholdende under krigen i de engelske soldaters soldbøger fandt man tilstrækkelig oplysning, med oplysningen at den der rantes af en køns sygdom ikke fik løn under behandlingen. Hertil kom så en strøm af patriotiske pamfletter og lignende.

Den engelske hær synes på et tidspunkt også at have oprettet militært kontrollerede bordeller for deres tropper i enkelte franske byer, men man satte aktiviteterne på vågeblus, idet der lød et ramaskrig i den engelske offentlighed, da meddelelsen nåede hjem. Men i dag vides der ikke meget, om hvad der reelt skete, da hele sagskomplekset behandlede som tys-tys fra militærrets side.

Canadierne blev eksempelvis ramt uforholdsmæssigt hårdt af køns sygdomme i Frankrig. De ankom i oktober 1914, og allerede i august 1915 havde 28,7 % raget sig en syg-

dom til. Tallet bragtes dog ned ved resolute foranstaltninger, og ved slutningen af krigen var antallet af ramte "kun" 15,8%.

I april 1917 truede canadierne direkte med ikke at sende flere tropper, men først marts 1918 gjorde England, ved "Regulation 40d under the Defense of the Realm Act", det strafbart for kvinder med VD at søge eller have sexuel kontakt til "members of His Majesty's forces". Det blev dog svagt kontrolleret og straks ophævet efter fredsslutningen.

Også australiere og new zealændere rantes massivt og havde mod slutningen ca 14% kønssyge mod feks englændernes kun 5%.

Da englænderne ikke var til at formå at gøre noget effektivt, tog New Zealand og Canada sagen i egen hånd og oprettede faciliteter, kendt som "Blue Light Depots" pga lys-skæret om natten ved træningslejrene, senere "Ablution Centrals" i hospitalerne og endog i London. I 1916 fandtes sådanne i næsten alle engelske byer samt i visse franske byer som f.eks Paris og Le Havre.

For dog at gøre noget, noget typisk engelsk særpræget kan man roligt sige, oprettedes i England to kvindelige politikorps Women Police Volunteers og Women Police Service, som under krigen holdt øje med den offentlige moral. I 1917 patruljerede således mere end 2.200 kvinder i parker, på jernbanestationer og andre offentlige steder for at kontrollere deres med-søstre og deres moral. Underholdningsindustrien blev kontrolleret (Music Halls, biografer osv.), samt kunst og litteratur.

Straks ved amerikanernes ankomst til Frankrig sommeren 1917, erklærede general Pershing straks alle franske bordeller for forbudt område, hvilket meget forståeligt bragte franskmændene i harnisk, da det medførte voldtægter og ukontrollerede besøg hos "amatør"prostituere. Amerikanerne udleverede som forebyggelse "protective packs", såkaldte Pro-Kits, indeholdende diverse kemiske substanser, aldrig kondomer.

Da amerikanerne i 1917 forbød deres tropper at besøge franske bordeller, krævede den engelske offentlighed og dominions det samme, men englænderne tøvede af frygt for de ukontrollerede amatørprostituere.

Kirken, kvindeorganisationer og sociale Purity Organizations skreg forargede op, da det rygtedes, at englænderne drev militære bordeller i Le Havre og Cayeux-sur-Mer. Først marts 1918 forbødes franske bordeller for englændere og Crown Troops.

Køns sygdomme i hjemlandene - og efter krigen

Ironisk nok viste det sig som tidligere nævnt, at køns sygdommene ikke spredte sig fra frontsoldaterne til hjemlandene, som tyskerne havde frygtet, men at trafikken gik den anden

Morgenidyl under orlov et sted i Frankrig.

vej. Soldater, der vendte tilbage til fronten fra orlov, bragte hyppigt kønssygdomme med sig.

Den tyske frygt fra 1870 viste sig delvist ubegrundet, de tyske soldater rantes mindst af alle de krigsførende lande, så de tyske forholdsregler var fornuftigere og mere gennemtænkte end de øvrige landes, og man kan tydeligt se, hvorledes de enkelte landes opfattelse af kønsmoral og kønsliv spiller ind.

I Frankrig betragtedes kønssygdomme og bordeller som en del af dagligdagen. England synes at have betragtet sagen nærmest som et klasseproblem, det derfor ikke var værd at tage sig af, medens USA synes at have udvist en noget uprofessionel holdning til problemet. Bemærkelsesværdigt er det, at feks. Canada rammes så hårdt, hvilket dog kan skyldes, at mange canadiere kunne fransk og dermed let komme i kontakt med lokalbefolkningen - og således også den farligste del af de prostituerede, free-lancerne.

Kønssygdommene florerede, hvor der ikke var tilstrækkelig forebyggende og efterfølgende behandling, det ses klart af tallene. Og det er bemærkelsesværdigt, hvor hårdt allierede tropper fra Dominions og USA rantes, fordi fransk såkaldt „savoir vivre“ var dem totalt ukendt.

Efter krigen steg antallet af smittede alle vegne til større højder end under krigen. Årsag hertil var, at mange af samfundene, specielt Tyskland-Østrig, brød totalt sammen i borgerkrig, inflation, nød og arbejdsløshed. Den tyske hærledelse havde ønsket at fortsætte sit forebyggende arbejde blandt soldaterne, men alt brød sammen samtidig med den tyske hær forsvandt over natten, idet soldaterne på mange tjenestesteder simpelt hen blot forlod regimenterne og gik hjem.

I vore dage

Denne artikel er skrevet, da jeg så det morsomme billede med det rullende Offiziersbordel anno 1915 og samtidig i den forbindelse erfarede, at en nu afdød militær læge og storsamler af 30 mm flade figurer kunne opstille en hel tysk brigade i forholdet 1:1 anno 1917-1918. Og han havde i følge pålidelig kilde skam også sørget for et bordel med behørig feminin bemanding. Alt efter reglementerne.

Men også omkring vore dages udstationerede tropper i såkaldte „fredsbevarende“ aktioner foregår der en noget dobbeltmoralisk - og måske hvad værre er - tåbelig debat omkring prostitution, ikke mindst den lokale i nærområderne. Begrebet kønssygdomme synes ikke at spille nogen større rolle i den forbindelse, idet vi i dag har midler til nemt at helbrede syfilis og gonore. Men går turen en dag til Afrika, så skal den facet nok med ind i billedet, for så bliver der for alvor risiko for masseoverførsel af f.eks. aids og lignende stærke sager.

I vor tids hysteriske debat om sex og militær, ser man meget morsomt, hvorledes det er samme argumenter som for hundrede år siden, der fremføres for og imod „militær og sex“. Tossier og idealister uden jordforbindelse mener, at de udsendte skal være seksuelt afholdende, når de er på „fredsmission“, som visse tyskere tidligere mente, at en tysk soldat burde være afholdende, når han havde den fornøjelse

at være i krig med franskmændene. De praktiske holder kæft og sørger for, at orlov holdes uden for nær-områderne. Og sådan har det været altid med alt FN-udsendt mandskab, selv om de højtråbende i bl.a. Folketinget ikke synes at være helt klar over det. At plejehjem og andre omsorgscentre kan rekvirere prostituerede er helt i orden, men at soldater i tjeneste udenlands også benytter sig af prostituerede er derimod forargeligt! At prostituerede ofte lever under kummerlige forhold, har intet med sagen at gøre, sådan har det altid været. For mange kvinder i et urohærgt område og evt. U-land vil det endog være nærmest eneste måde at opretholde livet.

Tyskerne har selvfølgelig også denne gang haft problemet oppe og vende - alle lande har faktisk i forbindelse med bla. IFOR-styrkerne i Jugoslavien, hvorfra historier er strømmet af den ene eller anden art. Da det er et europæisk nærområde, går pressen og offentligheden meget op i sagerne, men sådanne tilstande vil altid eksistere, hvor større fremmede troppemasser er samlet. Der er et behov, og der er forretning i det. Igen synes det at være først og fremmest nationale opfattelser af prostitution, der afgør hvorledes sagerne håndteres, nogenlunde efter samme retningslinier som landene anlagde under verdenskrigen 1914-1918. Ikke meget har ændret sig i den sag, sjovt nok - måske!

Og ovennævnte tyskere overvejer nu at lade professionelle tyske prostituerede følge med, når tyske soldater deltager i fredsbevarende missioner.

Det bliver morsomt at se, om Danmark med tiden vil følge samme retningslinier.

Især ser jeg så frem til at læse hverveannoncerne og ikke mindst høre debatten i vort ærede Folketing, når der skal bevilges midler til en sådan post på forsvarsbudgettet. Og kan en medfølgende statsansat prostitueret "servicere" (det må det vel hedde på nydansk) alle grader eller skal der hver mendsendes prostituerede inddelt i rangklasser, som de var ved feks. hertugen af Albas hære.

Noter

¹ "S.M. Bordell Mitau", Erinnerungungen eines Landstürmers. I *Kulturwille*, 1929. Nr. 7/8, p. 143. (S.M. er forkortelse for "Hans Majestæts".)

² Den tyske forfatter vidste selvfølgelig ikke, hvad der skulle følge i 2. Verdenskrig.

³ Udsækkningssteder med musik og underholdning samt selvfølgelig mulighed for at få en gunstig aftale med det modsatte køn - mod betaling.

⁴ Smitten blev bragt til Galizien allerede i 1848 af en russisk hærstyrke, og ikke udryddet siden.

⁵ R. Graves, "Good-bye to all that", p. 127.

Litteratur

Det har ikke rigtig været muligt at finde andet end den tyske primærkilde:

Hirschfeld, Magnus: *Sittengeschichte des Ersten Weltkrieges*. Hrsg. von Magnus Hirschfeld und Andreas Gaspar, (2., durchgehend neu bearb. Aufl.) 1966.

På nettet kan man finde spredte engelsksprogede henvisninger til emnet, men faktisk synes der ikke skrevet meget, når bortses fra et par engelske medicinhistoriske fagartikler, hvori emnet indgår kun delvist. Man kunne tro emnet var

„Recht es? - Recht es nicht?“
Zeichnung von K. Sals

behandlet på fransk, men det har ikke været muligt at finde sådanne bøger. På internet-adressen www.altearmee.de kan man finde billeder fra dels Hirschfelds bog samt bøgerne *Krieg des Krieges*.

Tøjhusmuseet

11. juni 2004 - 15. august 2005

Sovjetiske specialstyrker i Afghanistan i 1980-erne

En udstilling om specialstyrker og den asymmetriske krig.

„Asymmetrisk krig“ og „specialoperationsstyrker“ er nøglebegreber i den sikkerhedspolitiske diskussion efter angrebene på USA den 11. september 2001. Den asymmetriske krig kan beskrives på den måde, at den militært underlegne part undgår den "traditionelle" militære konfrontation. I stedet anvendes midler og metoder som modstanderens militære overlegenhed er virkningsløs over for. Et af de "våben" som har vist en effekt i denne form for krigsførelse er specialoperationsstyrker, særligt udvalgte og trænedede enheder, der kan indsættes i en ikke-traditionel krigsførelse. Udstillingen er skabt museumsinspektør Jens Ole Christensen med støtte fra Forsvaret og fra russiske myndigheder m.fl.

Wiens frivillige opbud i 1797

af Ivan M.C.S. Elsmark

Krigen mellem Østrig og Frankrig

Med sit berømte opråb¹ fra Nice i 1796, "Soldater! I er nøgne, slet forplejede. Regeringen skylder Jer meget, men kan intet yde", åbnede den unge general Bonaparte sit berømte italienske felttog 1796-97 som efter et år skulle tvinge Østrig til en ydmygende fred. I Norditalien stod Feldzeugmeister von Beaulieu med en østrigsk hær på ca. 30.000 mand, understøttet af general Colli med ca. 22.000 mand fra Piemont-Sardinien. I et tidsrum af blot 10 dage slog den franske hær de allierede i fire slag og tvang kongen af Sardinien til at søge våbenhvile (28. april); Beaulieus styrker måtte trække sig tilbage, medens 13.000 østrigske tropper indesluttedes i Mantua den 4. juni.

Kejser Franz II² samlede derpå en ny hær, under feltmarskal von Wurmser, som skulle drive franskmændene ud af Norditalien og undsætte Mantuas besætning. Østrig var i virkeligheden uforberedt til at møde den dynamiske franske folkehær, da dets militærvæsen var forblevet uændret i Maria Theresia-tidens stive organisation og taktik. Trods talmæssigt overlegen blev von Wurmser slået af Bonaparte - først ved Castiglione den 5. august og igen den 8. september 1796 ved Bassano, hvorefter Wurmser med 28.000 mand indesluttedes i Mantua.

I november 1796 forsøgte Østrig atter at undsætte fæstningen Mantua. En offensiv under Feldzeugmeister Alvinz gik i stå ved Arcole³, og de østrigske våben led et afgørende nederlag ved Rivoli (14. januar 1797), hvorefter Mantua måtte kapitulere den 2. februar. En hær under ærkehertug Karl kunne ikke standse et fransk fremstød ind i selve Østrig, og den 6. april stod Bonapartes ved

Loeben, blot 120 km fra hovedstaden Wien. Samtidig havde general Hoche med Sambret-Meuse hæren foretaget et fremstød og overskredet Rhinen.

Disse alvorlige nyheder kastede en truende skygge over Østrig og ikke mindst en skræk iblandt hovedstadens indbyggere, som frygtede at de sejrige franske revolutionære og ugudelige tropper ville overfalde og plyndre byen⁴. Samtidig opstod der blandt befolkningen en spontan forsvarsvilje, som gjorde sig gældende i patriotiske møder og kundgørelser om byens forsvar.

Opbudet

Den 4. april 1797 blev der overalt i Wien opslået plakater, hvori alle våbendytige mænd opfordredes til at melde sig til byens forsvar. To dage senere forsamledes de ledende borgere på foranledning af amtmanden, grev Franc von Saurau, som appellerede til håndværkernes lag og de akademiske institutioner om at oprette frivillige korps og uforsagt (som det hed) "at ofre ejendom, blod og liv for kejseren, religionen, fædrelandet og familien". Talen blev mødt med begejstring, og allerede den 7. april kunne hvervningen til de frivillige korps begynde⁵. Samme dag udnævnte kejseren Feldzeugmeister prins Ferdinand af Würtemberg til overkommanderende for folkeopbudet⁶, hvortil tilknyttedes nogle "duelige" officerer. I spidsen stod den pensionerede oberst von Hartemiller, oberstløjtnant Krecht og kaptajn Steinigen. Således lykkedes det på kort tid at organisere en styrke⁷ på 30.000-37.000 mand i alderen mellem 15 og 60 år. Der indsamledes penge og tøj til fattige soldater, oprettede hospitaler og hvert korps fik tildelt læger og den fornødne medicin.

Da man manglede våben, opfordredes borgerne til at aflevere deres private skydevåben på tøjhøuset og også heste blev indbragt til det beredne mandskab. For at sikre fattige familier bekendtgjordes det den 8. april, at alle ikke formuende enker efter mænd, der faldt i frivillig tjeneste, ville blive berettiget til en pension. Det besluttes ligeledes med indsamlede midler at lønne de frivillige, som ikke kunne dække deres egne omkostninger under tjenesten.

Søndag den 9. april nåede hvervekompagnien sit højdepunkt og allerede dagen derpå kunne studenterne rykkede gennem byen med faner og klingende spil. Den 11. april blev opbudet organiseret i brigader, bataljoner og kompagnier og tilforordnet en del aktive og pensionerede officerer. Således kunne omkring 7.000 frivillige stille til parade for prins Ferdinand af Würtemberg omgivet af en begejstret folkemængde. Som et særligt ærestegn overrakte kejserinden amtmanden nogle fanebånd, som hun havde broderet til korpsets fane⁸.

Den 17. april afholdtes en parade for kejseren og kejserinden, hvorpå Det beredne Korps, Universitets-Brigaden og syv brigader af Wiener-Forstædernes Opbud deltog i en gudstjeneste og svor troskabsed til kejser og fædreland, inden de rykkede ud af Wien for at indtage stillinger i oplandet. Handelsstandens bataljon med sit orkester i spidsen sluttede sig til dem den næste dag, medens Kunstakademiets Korps forblev i byen som reserve.

Feldzeugmeister Ferdinand af Würtemberg havde kantoneret sine styrker udenfor

Wien såedes, at den nordre højre fløj stod ved Tulln og den venstre ved Gebirg; selv førte han kommandoen over Universitets-Brigaden, medens Handelsstandens Korps blev udtaget, som hans livbataljon. Den 18. april⁹ blev der sluttet våbenstilstand med Frankrig, og den 28. april befalede kejseren, at opbudet skulle opløses, for at borgerne "ikke længere skulle bære byrden at gøre væbnet tjeneste"¹⁰. Den 3. maj marcherede de frivillige korps tilbage til byen, hvor de defilerede foran kejseren, kejserinden og prinsen af Würtemberg, inden de vendte tilbage i deres kvarterer. Herefter begyndte demobiliseringen af mandskabet, hvilket kunne afsluttes den 17. maj 1797. Således havde Wiens befolkning vist sin patriotisme og forsvarsvilje, omend den egentlige militære værdi af opbudet nok har været tvivlsom.

Uniformologisk kildemateriale

I det følgende skal de uniformerede frivillige korps omtales.

De væsentligste samtidige kilder er teksten og en række akvarellerede kobberstik i *Denkmahl der Vaterlandsliebe und Fürsten-treue* (Wien 1797) samt *Revolutions-Almanach* (Wien 1798). To uniformologiske hovedværker, Richard Knötel: *Uniformkunde* (planche 25 og 26, bind XII (Rathenow 1903) og Rudolf von Ottenfeld og Oscar Teuber: *Die österreichische Armee von 1700 bis 1867* (Wien 1895), har ganske vist behandlet disse korps og deres uniformering, men har samtidigt introduceret visse misforståelser, som senere er blevet gentaget.

For blot at give et par eksempler: *Ottenfeld und Teuber* (side 609 og farveplanchen) mener, at det Landständisches Freikorps havde grå kjole, en fejltagelse der skyldes, at den hvide farve i Denkmahl-planchen med tiden er blevet grålig¹¹; Knötel (planche 25) lader samme korps bære et rødt/hvidt æresbånd, selv om dette først blev uddelt den 5. september (altså efter opbudets demobilisering), og dertil var båndet blå omgivet en hvid kantning med rød bordure. De her gengivne uniformer er fra Denkmahl-plancherne som den bedste ikonografiske kilde, da de er samtidige og indgik i et værk specielt henvendt til korpsets tidligere medlemmer.

Organisering og uniformering af de frivillige korps

Opbudets frivillige uniformerede korps bestod af følgende: Kavaleri Korps (Kavallerie Corps), Handelsstandens og Guld- og Sølvhåndværkernes Korps (Corps des Handelsstandens und Gold- und Silber-Arbeiter), Universitets-Brigaden (Universitäts-Brigade), Kunstakademiets Korps (Corps der kaiserl. köngl. vereinigten freyen Academie der bildenden Künste) og Landstændernes Korps (Landständisches Freikorps).

Hertil kom en stort opbud af ikke formelt uniformeret mandskab: Wiener-Forstædernes Opbud (Aufgeboth der Wiener Vorstädte eller Gemischtes Corps) med syv brigader og Jægerkorps (Jäger-Corps) med tre kompagnier, der kun havde en delvis ensartet civil beklædning bestående af en kokarde i hatten og en grå (for jægerne muligvis grøn) langskødet kjole. Endelig havde man blandt bønder og landarbejdere rejst det Nedre-østrigske Landeværn (Landsturm von Niederösterreich), der bar deres daglige tøj. Bevæbningen bestod hovedsageligt af stagevåben, leer og knive, alt efter hvad der kunne fremskaffes på stedet.

Landstandens Frikorps.

Kavalerikorpset

Kavalerikorpset (Kavallerie Corps¹²) eller det Beredne Korps (Berittenes Corps), som det også kaldtes, havde 2 eskadroner og talte ca. 170 mand, af hvilke mange var adelige eller fra velstående familier. Fürst Johann von Lichtenstein var den 11. april af kejseren udnævnt til chef for korpset, som han skulle formere. Kommandoen i felten førtes imidlertid af oberstløjtnant (a.D.) baron von Hochberg.

Korpsets uniform bestod af en sort trekantet hat med grøn fjer og kokarde i de kejserlige farver¹³ (yderst gul, inderst sort); blå-grå kort enradet kjole med rød krave og gule epauletter med korte frynser, røde ærmeopslag med to gule knapper og røde skødeopslag ligeledes med gule knapper; sort halsbind. Blå-grå lange overbukser (ridebukser) med en rød stribe langs buksebenet med 15 gule knapper; sorte støvler med gule sporer; sort patrontaske og gehæng med gult skilt; grenadersabel med gul kvast og sort skede med messingbeslag. Rideudstyret bestod af en tysk sadel med to pistoler i brune hylstre, og grøn skaberak pålagt sort fåreskind med rød kantning.

Det må formodes, at korpset har været godt uniformeret og beredent, da størstedelen af mandskabet selv kunne bekoste beklædningen og møde med egne heste. Sammen med opbudets andre enheder opløstes korpset i begyndelsen af maj 1797.

Handelsstandens og Guld- og Sølvhåndværkernes Korps

Denne afdeling bestod af ca. 380 frivillige fra handelsstandens lag og guld- og sølvhåndværkernes lag. Standens selvfølelse krævede, at korpset bevarede dets egen autonomi, og den 18. april blev det bestemt, at det ikke skulle underlægges opbudets brigader, men

udgøre en uafhængig bataljon. Korpset valgte dets egne officerer og underofficerer, og da der blandt de frivillige var en del gode skytter, blev nogle udtaget til at gøre forpost- og patruljetjeneste. Handelsstandens Korps under kommando af kaptajn grev Rotta stillede fire kompagnier og Guld- og Sølvhåndværkerne to kompagnier, i alt ca. 380 mand med stab og et orkester af "tyrkisk" musik. Korpset opløstes i maj 1797.

Handelsstandens Korps

Handelsstandens Korps (Corps des Handelsstandens eller Handlungscorps) uniformering bestod af en sort trekantet hat med grøn fjer og gul/sort kokarde; grå-blå enradet kortsødet kjole med stor grøn ombugget krave, grønne skulderklapper med to gule knapper; grønne ærme- og skødeopslag med gule knapper; sort halsbind med hvid kantning og kalvekrøs; grå-blå pantalone (lange bukser); sorte støvler; hvidt skuldergehæng, sort livgehæng med gult spænde; sort patrontaske; sabel i sort skede med messingbeslag; kortløbet gevær (studser).

Rekrutteringen begyndte den 9. april. Mange af de frivillige var velstående handelsfolk, som selv kunne bekoste både uniform, ammunition og udrustning. Hvert kompagni havde en oversergent, fire sergenter og fire korporaler valgt blandt de frivillige. Den 18. april udmarcherede korpset og vendte tilbage til Wien den 3. maj, hvorefter mandskabet blev hjemsendt, og fanen deponeret i handelsstandens hus.

Guld- og Sølvhåndværkerne

Guld- og Sølvhåndværkernes division (Gold- und Silber-Arbeiter Division) bestod af to kompagnier under ledelse af kaptajnløjtnant (i.R.) baron von Galliot. Uniformeringen synes at have været den samme som Handelsstandens Korps (se ovenfor).

Universitets-Brigaden

Universitets-Brigaden (Universitäts-Brigade) eller Studenterkorpset (Corps der Studenten) var sammensat af en stab, et musikkorps og 2 bataljoner hver på 5 kompagnier, i alt ca. 970 mand. Brigadechef: oberstløjtnant (i.R.) Hubert von Hubertsfeld, chef for 1. Bataljon: kaptajn Andreas Fraatz, 2. Bataljon kaptajn Vincenz Ostowich. Musikkorpset havde 14 musikere under kapelmester Franz Xaverius Huber. Brigaden førte universitetsfaner med fanebånd skænket af kejserinden.

Uniformen var en sort trekantet hat med grøn fjer og gul/sort kokarde; grå toradet langskødet kjole med stor grøn ombugget krave; grønne ærme- og skødeopslag med hvide knapper; sort halsbind med hvid kantning og kalvekrøs; grøn vest; grå pantalone (lange bukser); sorte støvler; hvidt skuldergehæng, sort livgehæng med gult spænde; sort patrontaske; sabel med skæfte i hvidt metal og sort skede med messingbeslag; Crepi bagladegevær med bajonet.

Kavalerikorpset.

Efter en tale af universitetets rektor den 8. april begyndte hvervning til korpset, og den 11. april sluttede det sig til de andre frivillige, som samledes på glaciets, hvor styrken blev inspiceret af prins Ferdinand af Würtemberg. Den 16. april kunne korpset fuldt uniformeret og med universitetsfaner og musikkorps drage gennem gaderne, og den næste dag rykkede det ud af byen. Korpset tog først stilling ved Kritzendorf og fra den 21. april i Klosterneuburg. Efter våbenhvilen vendte det tilbage til Wien hvor studenterne demobiliseredes.

Kunstakademiets Korps

Kunstakademiets Korps (Corps der kaiserl. köngli. vereinigten freyen Akademie der bildenden Künste) havde en stab og fire kompagnier, i alt ca. 430 mand under kommando af Jacob Mathias Schmuzer.

Dets uniform, som bekostedes af de frivillige selv, bestod af en sort trekantet hat med grøn fjer og sort/gul kokarde; grå (nærmest mussegrå) kortsødet kjole med grøn paroli på den grå opslåede krave, grønne skulderklapper med to gule knapper, grønne ærmeopslag og skødekantning; sort halsbind med hvid kantning og kalvekrøs; sort toradet vest med gule knapper; grå pantalone (lange bukser); sorte støvler; hvidt skuldergehæng, sort livgehæng med spænde; grenadersabel med gult fæste og kvast, sort skede med messingbeslag; flintelåsmusket med bajonet.

Akademiet havde i 1741 haft et frivilligt korps; dette genoprettedes den 13. april, og man hentede dets gamle fane frem. Blandt korpsets medlemmer udvalgte officerer og underofficerer, medens man fra hæren tilknyttede nogle erfarne underofficerer, som under ledelse af adjutanten, premierløjtnant Lukas Andreas Kramer, indeksererede det frivillige mandskab på glaciets. Korpset forblev indkvateret i Wien, men fortsatte våbenø-

Handelsstandens Korps

velserne to gange dagligt udenfor voldene indtil 30. april, da faren var drevet over. Korpset blev opløst den 2. maj 1797.

Landstændernes Korps

Landstændernes Frikorps (Landständisches Frei Korps eller Niederösterreichische landständische Corps) talte ca. 440 mand, under kommando af oberstløjtnant Freiherr Anton von Kölbl, og bestod af en stab og tre kompagnier.

Rekrutteringen begyndte den 14. april blandt de adelige og embedsmandsklassen, og den 24. april kunne de paradere i deres nye hvide uniform. Korpsets medlemmer bekostede selv beklædning, bevæbning og udrustning, hvortil der med indsamlede midler bidroges 50 Florin til adelige og 25 Florin til personer af lavere rang. Det er usikkert, om korpset har sluttet sig til opbudets feltstyrke, da våbenhvilen allerede på dette tidspunkt var sluttet, og det blev nedlagt kort tid derefter.

Uniformen var følgende: en sort trekantet corséhat med en høj, rød og hvidstribet fjer og gul/sort kokarde; grøn fjer og sort/gul kokarde; hvid langskødet kjole med rød ombugget krave, røde rabatter og kantning på skøderne, hvide (sølv) knapper og sølvepauletter med korte frynser; sort halsbind med hvid kantning og kalvekros; blå toradet vest med hvide (sølv) knapper; blå-grå pantalons (lange bukser); sorte støvler; formodentlig sort livhæng (ikke vist på billedet); sabel med gult fæste og sølv kvast, sort skede med messingbeslag; Crespi-bagladegevær med bajonet.

Mindemedaller og ærestegn

For at påskønne den offervilje og patriotisme som medlemmerne af de frivillige korps havde udvist under opbudet, lod Kejseren udele mindemedaller (Denkmünze) og ærestegn (Ehrenzeichen) til medlemmerne af de frivillige korps (se illustration).

Opbudets øverste ledelse blev den 15. maj belønnet med forfremmelser, gaver og en kostbar æresmedaille i guldkæde.

Den 6. juli samledes det Beredne Korps, Universitets-Brigaden og Handelsstandens og Guld- og Sølvhåndværkernes Brigade i universitetets store festsal for at modtage det frivillige opbuds mindemedaller, hvortil der var fremstillet et gult/sort silkebånd¹⁴. Kunstakademiets Korps modtog ligeledes medaillen med bånd, men hvornår er ikke angivet. Til Wiener-Forstædernes syv frivillige brigader uddeltes mindemedaller ved parader den 6. og 7. september 1797.

Endelig benådede kejseren den 5. september medlemmerne af Landstændernes Frikorps med et særligt ærestegn i form af et blåt og hvidt stribet silkebånd med rød bordure.

For adelige, officerer og højere embedsmænd var der på båndet hæftet et spænde

med følgende indgraveret tekst: "*Denkmal der Treue der N. Oest. Stände gegen Kaiser und Vaterland*", medens andre medlemmer af korpset modtog båndet uden spænde, men med teksten påtrykt med guldbogstaver.

Noter

¹ Dateret 7. Germinal år IV (27. marts 1796), samme dag som han af Direktoratet var blevet udnævnt til chef for den Italienske Hær.

² På denne tid kendt som Tysk-Romersk kejser Franz II. Han antog i 1804 titlen Kejser af Østrig under navnet Franz I.

³ Se også min artikel om slaget ved Arcole i Chakoten, nr. 4, 2002.

⁴ Man havde ikke glemt rædselsherredømmet og henrettelsen af dronning Marie Antoinette, en østrigsk prinsesse, hvilket havde rejst voldsom harme og had til det revolutionære Frankrig.

⁵ Allerede i august 1796 havde man oprettet et korps af frivilligt, Wiener Freikorps. Det bestod af en bataljon med en stab og 6 kompagnier på hver 190 mand, under major Carl von Kövesdi. Den led den imidlertid en krank skæbne i Norditalien, hvor den blev indsat. En del af mandskabet faldt i fransk fangenskab, da Mantua overgav sig, medens resten af tropperne fulgte hærens tilbagetog, hvorefter korpset opløstes.

⁶ Opbud (das Aufgebot) = de til våben kaldte folk (*Militærteknisk ordbog*, København 1838).

⁷ Bestående af de borgerlige frivillige, forstædernes brigader og landeværnet.

⁸ Da der ikke var nok fanebånd til de mange faner, blev de manglende senere broderet og overrakt de borgerlige korps den 25. maj.

⁹ Den endelige fred mellem Østrig og Frankrig sluttedes i Campo Formio 17. oktober 1797.

¹⁰ Bekendtgørelse af amtmand grev Franz von Saurau.

¹¹ Et lignende vildledende eksempel på misfarvning findes i Suhr's Hamburger Manuskript, planche 88 (*Hamburger Präfektur Garde*), hvor den hvide farve med årene er blevet rødlig.

¹² Ordet stavedes på denne tid både med K (Korps) og C (Corps).

¹³ I de første dage stak de frivillige fra dette og andre korps forskellige farvede fjer og bånd i hatten, men den 12. april blev det fastlagt at kokarden skulle være i de kejserlige farver, gul/sort.

¹⁴ 1.250 alen skænket af båndfabrikanten von Kanel. Antageligt har man båret æresmedaillien i et ca. 35 cm. langt bånd fæstet i et knaphul.

The Tank Museum, Bovington, Dorset, England

af Mogens Chr Friis

For at komme til dette fantastiske museum, som i sin samling har næsten alt, hvad der er blevet produceret af tanks og pansrede køretøjer fra WWI til i dag, er det lettest at tage toget fra Waterloo Stationen i London til Wool i Dorset - en ca. 2 3/4 times kørsel. For at nå frem til museet, som ligger ca. 4 km fra stationen, er det bedst at tage en taxi.

De første tanks kom hertil i 1916, da the War Office havde sikret sig et stort stykke land af Dorsets hede til brug for træning af tankmandskab i både at køre og vedligeholde pansrede køretøjer. I dag er Bovington stadig et træningscenter for alle enheder i den engelske hær, som er udstyret med bælte-

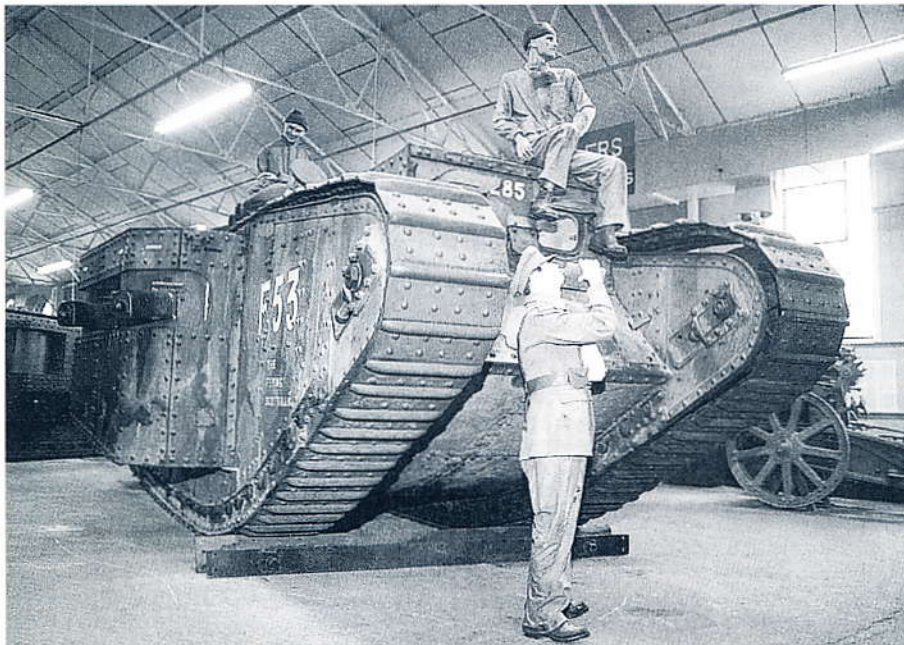
køretøjer. Og værkstederne er en af de største virksomheder i området.

I 1919 kom tanks tilbage fra Frankrig, og i hundredvis fyldte de til på landskabet omkring Bovington, hvor de afventede "the scrap mans" ankomst.

Heldigvis blev en del reddet fra skæbnen som skrot, idet man tænkte, at soldater fra The Tank Corps kunne komme her og se de tidligere køretøjer, og tankdesignere kunne her studere referencemateriel. I 1923 besøgte forfatteren Rudyard Kipling stedet og foreslog, at man skulle oprette et virkelig tankmuseum. Efter WWII voksede samlingen dramatisk og blev åbnet for publikum i 1947.

I dag er The Tank Museum berømt over hele verden og har bevaret sin rolle som et træningscenter for personel til pansrede styrker, men skal samtidig også undervise og underholde publikum. Museet indeholder pansrede køretøjer fra 26 lande og dækker hele udviklingen i 1900-tallet. Mange af disse køretøjer er holdt i "kampklar" tilstand, og vises i brug ved de "Action Shows", som afholdes hver sommer, og hvor publikum kan komme med ud at køre i kampvognene i terrænet.

Museets samlinger er delt op efter de forskellige krige med en stor WWI afdeling, som viser livet i skyttegravene og de første typer af tanks, som blev brugt på Vestfronten for at kunne komme igennem de store bæltter af pigtrådsspærringer og skyttegrave. Der vises også eksemplarer af de første panservogne, som var bygget på lastvognchassier i 1914 på

Denne kampvogn af typen Mk II deltog i Slaget ved Arras i april 1917 og bærer stadig spor fra kampene. Den udstillede kampvogn bærer navnet Flying Scotsman.

bestilling af Royal Navy, som havde opdaget, at de bedste var panservogne, som blev produceret af Rolls-Royce. I 1915 kom der tårn på, og vognene blev brugt på alle fronter, selv i Palæstina og Irak, hvor bl.a. T.E.Lawrance (Lawrance of Arabia) kæmpede mod tyrkerne.

Lawrance havde et meget omtumlet liv, og da han lod sig pensionere, slog han sig i 1935 ned i et landhus, lidt nord for Bovington Camp. Samme år omkom han ved en uopklaret motorcykelulykke, efter han inkognito atter havde taget tjeneste i hæren som menig ordonnans.

De to største afdelinger af tanks og pansrede køretøjer er naturligvis fra WWII og efterkrigstiden op til i dag. Museets samling af tysk panser er overvældende, og når man står

ved siden af en Tiger, som med sin 88mm kanon, der oprindeligt var lavet som antiluftskyts, så er det temmelig skræmmende, at det 10 kg tunge projektil kunne skydes ud af kanonen med en udgangshastighed på 800m/sek. og med en raserende skudbane på over 2 km, hvor projektilet kunne gennembore 88mm panser på ca. 2 km afstand. Det var disse Tigerkampvogne, som skræmte både de allierede og russerne, tyskernes problem var, at de kom alt for sent i gang med at producere dem. Når man står ved siden af en Jagd Tiger med 128 mm kanon, bliver man næsten dårligt til mode, så voldsom er den i størrelse og med bæltet, som er over en meter brede.

Alle typer af engelske og amerikanske tanks og pansrede køretøjer er vist. Ligeledes hvad russerne har frembragt, og senere kineserne har produceret. Selv den svensk producerede S-tank har de; det er den meget specielle tank med en meget lav profil, der har det store handicap ikke at kunne rette kanonen i siden, uden at hele vognen skal drejes. De senest ankomne pansrede køretøjer er fra den første Irakkrig, alle af russisk oprindelse, men jeg er sikker på, at om der i Irakkrig II findes specielle nye typer køretøjer, skal de nok komme til Bovington.

For at publikum skal kunne føle, hvordan det er at være i en tank, har man skåret en Challenger kampvogn igennem fra front til bag, trukket stykkerne til siden og her indrettet en opholdsplatform, hvor publikum kan opleve en kampvogn "i kamp". Man oplever, hvad der sker ude i terrænet på en meget stor videoskærm med alle lydeffekter. Man hører alle kommandoer fra kampvognskommandøren til køreren og til skytten, og man hører ligeledes motorens brummen, når vognen kører frem eller rykker tilbage til kropsskjult stilling for at afgive skud. Det var meget spændende og livagtigt, man er nærmest i en simulator, det eneste som manglede var at kunne lugte krudtrøgen og lugten fra varm olie.

For alle, som interesserer sig for pansrede køretøjer, er dette stedet. Så hvis man er i England, og vil have en interessant dag, så er dette museum absolut et must.

På museet er der naturligvis en souvenirshop, som har alt i litteratur om panserdivisioners og regiments historie (også tyske), plastikkampvognsmodeller og alt, hvad man kan tænke sig at tage med hjem af souvenirs.

Tank Museum, Bovington, Dorset BH20 6JG.
Tlf: 0044 01929 405096,
www.tankmuseum.co.uk
Email: info@tankmuseum.co.uk

Opstillinger for dansk infanteri ca. 1700 - 1764

af T. Snorrason

Alle samlere har selvfølgelig en drøm om at kunne opstille et kompagni, bataljon, ja måske et helt regiment i forholdet 1:1. Men hvordan opstillede man før i tiden? Den slags var der naturligvis også reglementer for den gang.

De her viste opstillinger er fra kobberstikværket „*Tabellen worinnen die im ersten Theile des Königs Infanterie Reglements vorgeschriebenen sämtlichen Evolutions unter gewissen Zeichnen vorgestellt und erklæret sind.*“ ca. 1747. Stikkene er fremstillet som visuel hjælp til „*Des Reglements für Unsere Geworbene und National-Infanterie. Erster Teil, von dem Exercieren und denen Evolutions*“, Copenhagen 1740, som giver den fornødne tekst inklusive alle de forskellige kommandoer til de enkelte greb og evolutioner.

Mange af oplysningerne i reglementerne kan anvendes for hele 1700-tallets opstillinger og eksercits, selv om især kamp- og feltinstruktioner næsten fra start viste sig for besværlige og forældede. Allerede 1754 var man klar over, at det danske infanteri var for klodset og moderniserede til en opstilling på 3 geledet, indførte bataljonsartilleri, forenkledte eksercitsen og afskaffede de mest „kunstneriske“ formationer. Dette var dog ikke nok, og 1764

indførte man de preussiske reglementer, i håb om dette ville hjælpe, når nu Frederik den Store havde vundet så mange gange.

De trykte danske infanterireglementer 1739 - 1754, udgør i alt 5 bind.

Der findes yderligere to værker i Det Kongelige Bibliotek. Tidligere var de som håndbøger i kongernes private biblioteker, som det fremgår af bindene. I disse ser man tidens eksercits illustreret med håndkolorerede tegninger og kommandoer, og forklaringer er tilføjet i håndskrift. Eksercits og håndgreb for både officerer, underofficerer, grenaderer og musketerer er vist og beskrevet omhyggeligt.

Det ene værk er:

Gl. kgl. Saml. 1867, 4°, „*Vorstellung der in dem Ersten Theile des Reglements für Ihre Königl. Majtz. geworbene und National-Infanterie enthaltene Manouevres und Exercises*“. Uden år og sted.

H.C. Wolter angiver i „*Den Danske Hærs Uniformering*“, Det Kongelige Garnisonsbibliotek 1985, at ovennævnte værk skulle være fra 1740, hvilket dog ikke passer med uniformer og opstillinger. I værket vises kun figurer fra fodgarden og grenaderkorpset, og disses uniformer og opstillingen på 3 geledet bety-

Verkehrt geschultert.

der, at det er skabt lige før eller efter 1754 og inden Grenaderkorpsets opløsning i 1763. Hertil kan føjes, at teksten ikke er identisk med reglementet 1754, men snarere et forsøg på yderligere forenkling. Uniformerne peger på nyuniformeringen 1758 - 1762, hvor det bestemtes, at Garden til Fods og Grenaderkorpset skulle have nye uniformer efter 1761.

Det andet værk er:

Gl. kgl. Saml. 3531, 8°, "Handgriffe mit Gewehr und Grenaden nebst denen vornehmsten Handgriffen derer Unter-Officiers mit Kurzgewehr, wie auch derer Ober-Officiers mit dem Esponton, alles nach dem Entwurf des neuen Exercice-Reglements und nach der Ordnung der darinnen enthaltenen Commando-Wörter, in Figuren vorgestellet und an Ihre Königl. Maytt in tiefste Devotion überreicht". Uden år og sted.

Dette værk er antageligvis skabt som anskuelighedsundervisning for Christian 6. omkring 1735 - 1740. Alle uniformerne har "brandenborgske" opslag, indført omkring 1735 og bortfaldet med indførelsen af "svenske" opslag efter 1747. Figurerne viser officerer, underofficerer og mandskab fra Fodgarden, samt et par stykker fra nationalinfanteriet. At indbindingsåret angives som 1755, kan på en eller vis hænge sammen med den samtidigt indbundne signalebog for flåden, men har intet med infanteriuniformerne at gøre.

I øvrigt kan årstallet sikkert bestemmes lidt nærmere, hvis man ser efter, om officererne fører pike eller esponton. Esponton indførtes 1738.

Når de ovennævnte værker næsten udelukkende viser figurer fra de to gardes, skyldes dette, at de to regimenter var uddannelsesenheder ved indførelse og afprøvelse af ny eksercits.

Organisation

Et kompagni, (som var en administrativ underenhed, bataljonen med op til 6 kompagnier var kampenheden) i 1700-tallet bestod af 3 officerer (ved regimentets to stabskompanier var 4 officerer, idet oberst og oberstløjtnant selvfølgelig ikke havde tid til at tage sig af deres kompagniers daglige drift, som derfor var overladt til kaptajn-løjtnanter.), 6 underofficerer, 2 tambourer, 2 tømmermænd (fra 1754 kun 1), 7-8 grenaderer (fra 1754 forhøjet til 9).

Resten, mellem 80 - 117 mand, bestod af Gefreitere (korporaler) og menige. Antallet på et kompagnis mandskab svingede, alt efter om der var krig, hvor mange der var deserteret, fristillet eller økonomisk almindelig plat i tjenesten ved føring af falske mandskabslistes, så kompagnicheferne kunne tjene en lille skilling ekstra. At være kompagnichef var forretning, og en god forretning, som man med lidt snilde og tilstrækkelig uhæderlighed nemt kunne gøre bedre.

En af kompagniets menige - kunne være en musketer eller grenader - gjorde tjeneste som piber, normalt med grad af korporal. Hans uniform var ikke smykket med svalereder eller snore, som tambouernes eller musikernes og sine fløjter bar han i et rødt læderbetrækket messingetui hængende i en rem over venstre skulder. Når han spillede, hang han geværet i en rem skråt over brystet. Geværet fik han dog senere lov til at aflægge, når han spillede.

Af naturlige årsager manglede der som sagt ofte mange af den normerede styrke, men så ændredes opstillingerne sig blot med blinde roder, færre officerer i front og så videre. Hele tiden efter et ganske fast system og således, at formationen i sine grundtræk hele tiden bevaredes. Så uanset hvor mange

figurer man har af det ene eller andet, vil man altid være i stand til at opstille efter reglementerne, og som det i virkeligheden så ud.

Tegnforklaring

Kobberstikværket med de mange opstillingsplaner har forresten tegnforklaring, så man nøjagtigt kan se, hvem der skal være her eller der.

Jeg har medtaget alle, selv om der ikke denne gang vises noget med beredne officerer. eller andre figurer som feks. præster. Men det kan jo komme en anden gang.

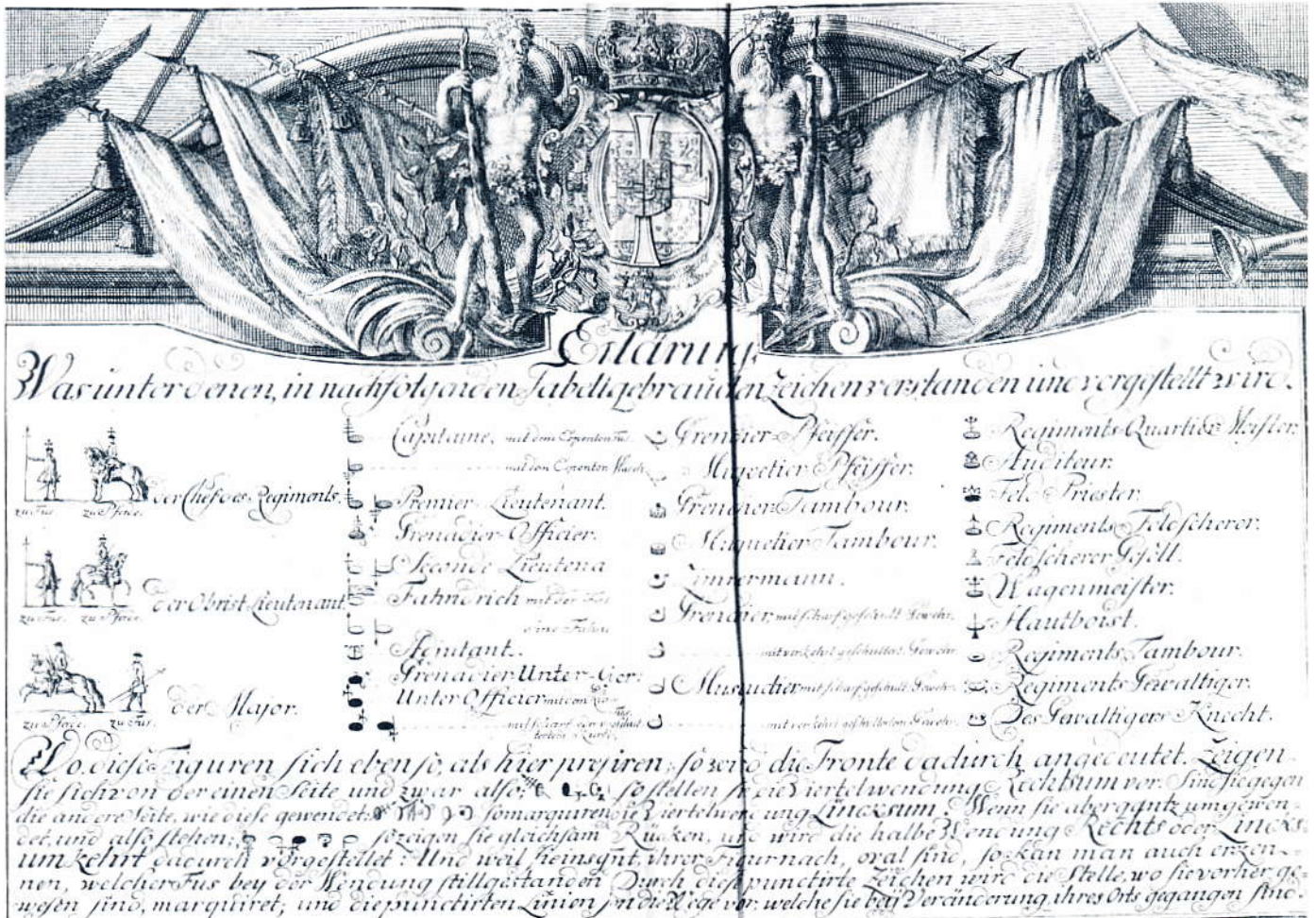
Officerer var normalt ikke til hest, når de var ved deres enheder. Heste brugtes fortrinsvis som transportmiddel på march. Under kamp var det kun næstkommanderende ved en bataljon, der var bereden, medens chefen skulle være i forreste geled til fods blandt mandskabet.

Faner blev båret af en fænrík. Var denne ikke til stede, blev fanen båret af en underofficer.

Fanestangen var kort, således at når fanen stod ved fod, fattede fænríkken en trediedel nede fra spidsen med bøjet arm. Når den blev båret på march, hvilede den på sabelbæltet og holdtes skråt fremadrettet. Der synes ikke at have været anvendt fanekop i Danmark, som man gjorde i Tyskland.

Officerstegnene viser, om officererne skulle føre deres espontons (selv om de er vist som piker, hvilket måske kan pege på fransk oprindelse af originalværket, eller at det er fremstillet før 1740 i Tyskland, måske Preussen.) med bladet opad eller nedad, lige som man kan se, om underofficerer og menige skulle bære deres våben antrukket eller "verkehrt".

Når en officer bar espontonen antrukket, fattedes den lige over fodduppen og holdtes

lodret. På march førtes esponenten i højre hånd enten i skrå stilling, således at spidsen var i brysthøjde, eller vandret over højre skulder. Stående holdtes esponenten med udstrakt arm i højre hånd.

Musketerunderofficerer kunne bære deres kortgevær skarpt antrukket, skuldret eller venstre skulder, dvs. kortgeværet bæres over venstre skulder og med bladet mod jorden. Der fattedes lige neden for bladet.

Når en musketer eller grenader bar „verkehrt geschultert Gewehr“, blev det båret over venstre skulder med aftrækkerbøjlen ind mod hovedet og geværmundingen pegende nedad. Geværet fattedes lidt under munden og lå med kolben over skulderen.

Præsenteredes gevær, skete det med venstre fod foran, geværrem udad, og fastholdt med venstre hånd, medens højre hånd holdtes under låsens aftrækkerbøjle og venstre hånd lidt over.

Grenaderofficerer bar ikke esponent men gevær. der blev båret antrukket på venstre side, og når der hilstes, salutedes med højre hånd oven for øjnene, hvor musketerofficerer tog hatten af som hilsen.

Tømmermænd bar økserne med æggen pegende op eller ned, alt efter situationen.

Denne gennemgang af figurtegnene og stillingerne er meget kortfattet, idet det hele foregik i en lang række tempi, som hver havde sit greb og stilling, så skal man lave noget helt korrekt, er man nødt til at vælge et nøjagtigt tidspunkt i eksercitsen og så finde frem til den korrekte stilling for alle de implicerede ved at studere reglementerne og tegningerne i de forskellige værker omhyggeligt.

Et kompagni til parade 1740 - 1754

med 20 1/4 roder rettet ind til højre, se illustrationen til højre herfor.

I en rode står mandskabet "i kø", altså det modsatte af geled, hvor mandskabet står ved siden af hinanden. I opstillinger indtil 1754 er roderne på 4 mand.

Blinde roder stod altid på modsatte fløj af grenadererne, som placeredes alt efter om enheden rettede ind til højre eller venstre. Medmindre et helt regiment var samlet, trådte den opstillende enhed som hovedregel altid an med grenadererne på højre fløj. Var et regiment (2 bataljoner) samlet, så var der grenaderer på begge fløje.

Afstanden mellem hvert geled var normalt 4 skridt, men kunne være mindre. Mandskabet stod med en armslængde mellem hver rode. (1 skridt var 2 fod sjællandsk mål = 63,26 m.)

Til „Musterung“, (mønstring - eftersyn - inspektion) åbnedes roderne til 4 skridt, således at officererne kunne bevæge sig frit mellem mandskabet.

I første (forreste) geled stod de højeste, i fjerde geled de næsthøjeste, i andet geled de trediehøjeste og resten i tredje geled. I hvert geled stod de højeste på fløjene og derefter fulgte resten fordelt efter aftagende højde mod midten. På hver fløj i forreste geled stod en underofficer helt tæt ind på musketerfløjmændene. Resten af underofficererne stod 4 skridt bag bageste geled med de to yderste placeret mellem 2. og 3. rode. De øvrige stod fordelt med lige stor afstand imellem.

Officererne stod på linie 4 skridt foran musketerfronten og kompagnichefen igen 4 skridt foran officerslinien. Var en fænrík tilstede, så stod denne midt mellem de 2 officerer i forreste linie.

Var premierløjtnanten fraværende, så trådte sekondløjtnanten an på højre fløj og

Fig. 1. Eine Compagnie ene Parade rechts rangirt, von 20 1/4 Musq. Rotten.

fænrikken på venstre. Var kun en officer til stede, så stod han midt for.

Tambourer og fløjtespillere stod med fløjtespilleren nærmest grenadererne, dernæst tambourerne. Var en af spillemændene grenadertambour eller -piber, så stod denne mellem tømmermand og grenadererne.

De enkelte eksercitsgreb med esponent, fane, kortgevær, gevær, tromme og tømmermandsøkke er et studium i sig selv og kan måske en dag blive bragt - i det mindste de mest væsentlige. Det kræver dog en flittig tegner.

Efter 1754 er kompagniopstillingen identisk, blot på tre geled, og på fløjen med nu 1 tømmermand og de 9 grenaderer i 3 roder. De højeste stod i forreste geled, de mindste i andet geled. Samtidig blev afstanden mellem roderne gjort mindre end tidligere.

Var flere kompagnier samlede, stod alle kompagniernes grenaderer og tømmermænd samlede på den ene af fløjene, oftest højre fløj.

Var et regiment samlet opstilledes de to bataljoner grenaderer og tømmermænd henholdsvis på højre og venstre fløj. Første bataljon stod på højre fløj, og ja ganske rigtigt, 2. bataljon på venstre.

Skulle nogle have lyst til at opstille en bataljon med bataljonskanoner - eller måske et helt regiment - i forholdet 1:1 - er det faktisk blot at gange antallet af figurer med det ønskede antal regiment og tilføje lidt ekstra officerer til hest.

Inden der måske gives op på halvvejen med lidt opstillinger, skal man huske på, at kompagnier, bataljoner og regimenter oftest var underbemandede, og også at det derudover var meget sjældent, at et helt regiment kunne samles på ét sted. Ikke mindst det store antal afgivne til vagter eller andet arbejde gjorde det i realiteten umuligt.

Afhentning af fane/faner

Et linieinfanteriregiment havde fra 1707 og frem til 1785 én fane pr. bataljon. Fanen, der tilhørte 1. bataljon, kaldtes livfanen og havde hvid dug. Fanen der tilhørte 2. bataljon,

ordinærfanen, havde ofte dug i regimentsfarve.

Regimentsfanernes udsmykning var ellers identisk. Der kendes forbavsende lidt til fanernes udseende fra perioden, idet ikke mange har overlevet tidens tand, de anvendtes, til de var slidt op, og derefter bekymrede ingen sig om resterne af de gamle faner, før omkring 1836, hvor man bevidst begyndte at indsamle og gemme for eftertiden.

Når fanen/fanerne ikke var i brug ved bataljonen/regimentet, blev de opbevaret hos afdelingschefen (kompagni-, bataljons- eller regimentschefen) i dennes logi.

Herfra afhentede man så fanerne - efter der behørigt var musiciseret ved regimentets hoboister foran chefens bolig - og bragte dem til enhedern med et ceremoniel, som kan betegnes som en blanding af Trooping the Colour og Gardens vagtafløsning, som det foregår i dag på en dronningevagt.

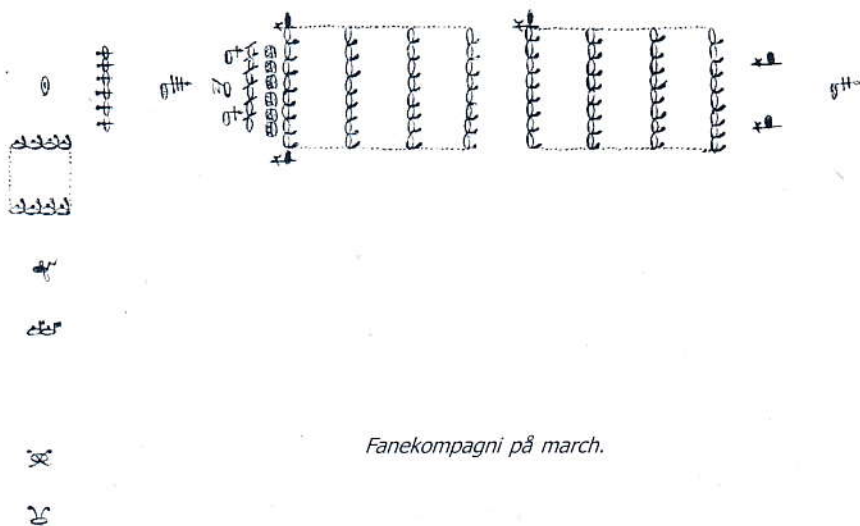
For at få fanen/faner med i en forholdsvis lille opstilling, så vises her vist (på næste side), hvorledes et fanekompagni (yderste fløjkompagni) var formeret under march for at bringe fanen til eller fra bataljonen/regimentet.

Marchopstillingen er her vist med kun 1 fane båret af en fænrík. En fænrík var en ung "officerslev", som havde fuld officersuniform, men uden skærf og portepée. (Om fænrikken bar ringkrave i tjeneste, ved jeg ikke, men det gjorde han næppe.) Han rangerede blandt underofficererne, men færedes blandt officererne. Hans rang blev (vist?) angivet ved en tynd metalkant (guld?) på krave og opslag.

Hos St. St. Blicher, „Kjærestier i Vesterjylland“, 1842., p.105, finder man en malende beskrivelse af typen: „Ein Fähnrich“ hed det i vort gode gamle militære reglement: muss ein grossen Lümmel sein, damit er die Fahne hübsch ordentlich tragen kann“, og p.103: „Fanestangen hviler ikke som andre i en sko, men frit på hans skulder.“

Den nævnte fanesko, som var en „læderkop“ båret i en bælte om livet, er nok først indført efter preussisk mønster, eventuelt efter man indførte de preussiske reglementer.

Fig. 3. *Vorige Compagnie im March.*

Fanekompagni på march.

Fanestangen synes forbausende kort, og fanen blev enten båret over skulderen eller hvilende mod hoften - skråt fremefter og med én hånd. Så fanebæreren skulle som anført gerne være „ein grossen Lümmel“ for at klare opgaven. Skulle kommandoen følge 2 faner forøges styrken med yderligere 1 fænrík, 6 tambourer og 6 pibere. Sidstnævnte formeredes da på 4 geledder.

Alle musketererne og grenadererne samt nogle af underofficererne bar på marchen med fanen til og fra bataljonen/regimentet deres geværer og kortgeværer „verkehrht geschultert.“

Et fanekommando skulle ikke hilse nogen på sin vej, hverken officerer eller menige, ja, end ikke kongen.

Afstanden mellem de åbne geledder „geöffnete Gliedern“ var 4 skridt, hvilket var den geledafstand, der blev foretrukket, når omgivelserne tillod det. Undtaget herfra er selve fanegruppen med tambourer og pibere, som dannede en tæt blok.

Når tømmermændene altid er i spidsen for formationerne, så er det ikke kun for syns skyld omend symbolsk ved afhentning og aflevering af faner.

Veje i vor forstand fandtes nemlig overhovedet ikke. Den første landevej var den såkaldte Kongevej, anlagt omkring 1760 mellem København og Fredensborg. Denne vej måtte kun benyttes af kongehuset, således at de kongelige højheder, så mageligt som nu muligt, kunne bevæge sig mellem slottene.

Ellers bestod hele vejnettet af hulveje og hjulspor. Af samme årsag gik en march ofte gennem uvejsomt terræn, hvorfor tømmermændene måtte gå forrest og lettede marchen ved rydning af forhindringer.

En marchformation i felten havde gerne en bredde på 8 eller flere mand, hvilket lettede opsynet, så desertion forhindredes, men også gjorde at enheden nåede hurtigere frem. Øvelser i felttjeneste og terrænmarker i fredstid var en sjældenhed, det meste af tiden gik med vagter og forskellige byggerier.

Men dagligt bragtes fanerne frem og tilbage fra chefens logi med samme ceremoniel, når faner anvendtes.

Figurer

Af pladshensyn kan det muligvis være en mulighed at anvende 30 mm flade figurer, også fordi udbuddet af typer blandt disse figurer er meget stort for perioden Syvårskrigen.

For perioden 1730-1748 må hannoveranske/engelske figurer fra Syvårskrigen kunne finde anvendelse som danskere, idet englænderne da stadig havde de brandenborgske opslag. Hos E.+ G. Tobinnus, (Mathäikirchstrasse 58, 3000 Hannover 81), kan nok findes noget, idet dette firma vist har overtaget de gamle Schirmerforme med frontale hannoveranere.

Da det danske infanteris uniformer og udrustning i perioden er meget lig Preussens, skulle der ingen problemer være med at finde egnede figurer for den lidt senere periode. 1747 bærer danske musketerer stadig infanterikårde, medens grenaderer havde en egen sabel/hirschfängermodel, som i 1753 ombyttedes til en ny model. Ikke usandsynligt, at musketererne ved visse linierement fik samme „grenadersabel“ som infanterisabel. Det tog dog lang tid inden alle de gamle infanterikårder var skiftet ud, så nogle musketerer bar dem endnu i begyndelsen af 1800-tallet. Ikke alle regimentter havde det fornødne antal sabler eller kårder, ja nationalregimentter bar undertiden slet intet sidevåben, men kun bajonet. Så det er temmelig ligegyldigt hvilket sidevåben figurerne har, alt blev anvendt i samme periode.

To firmaer også med et stort udbud i flade Frederik II figurer er R. Grünwald, (Lärchenweg 28, 3002 Wedemark-Elze 8), og W. Scholtz, (Berliner Zinnfiguren, Knesebeckstrasse

se 88, 10623 Berlin), men der findes mange andre med lige så velegnede figurer.

Scholtzfigurer er i såkaldt Berlinerstørrelse, dvs. lidt mindre end almindeligt i dag. Til gengæld er de af en meget fin kvalitet.

Af rundmassive er der f.eks. Suréns 33 mm engelske og franske infanteri, vistnok til at få gennem Tradition Scandinavia. Desværre synes de nuværende afstøbninger at være af meget ringe kvalitet. Front Rank er en mulighed, hvis man er til lidt konverteringer og man kan lide noget overdimensionerede hoveder. Der findes utvivlsomt anvendelige typer blandt krigsspilsfigurer, men de fleste nyere synes at hoppe rundt i undertiden meget besynderlige „realistiske“ actionstillinger, men det kan selvfølgelig let ske, når man er udstyret med et overdimensioneret hoved og lidt for korte og ofte noget krumme ben. For at lave opstillingerne med krigsspilsfigurer skal der massive konverteringer til for at kunne stille de nødvendige typer.

I 54 mm metal er den tyske figurkunstner Helmut Peipp (Mohnstrasse 20, 01127 Dresden, Tyskland) nok den mest anvendbare, men også her skal i så fald konverteres lidt. Peipp har blandt andet en serie med stående sachsisk infanteri ca. 1730, en periode som kan tilpasses danske uniformer, idet figurerne har brandenborgske opslag.

I plastik er der de meget versatile Historex samt måske de tyske Preiser, men der skal konverteres og nyskabes en hel del. Preiser og Historex går nok ikke helt godt sammen.

Den sidste - og bedste - løsning er selv at lave de nødvendige typer, så er man sikker på det bliver korrekt. Og så er der jo noget at lave, når de lange vinteraftener kommer.

Bemaling

Her skulle der ikke være nogen større problemer, idet de danske uniformer 1740-1763 er blandt de mest kendte, selv om der selvfølgelig stadig er dunkle punkter omkring ting som grenaderhuer, underofficersgradstegn og faner.

Op til 1757 havde de danske infanterikjoler ingen rabatter, derefter anlægges alle regimentterne det successivt over perioden 1757-1762.

En adelig ca. 10 årig fænrík fra Falsterske Geworbne Infanteriregiment. Ingen forventede, at han også gjorde tjeneste i den alder. Gradstegnet synes at være den tynde metalkant på krave og opslag.

Om general Skobelev

efter Daniel Bruun, "Plevna-Schipka", Gyldendal 1915, p. 59-60.

Ogsaa den flere gange omtalte britiske krigskorrespondent Archibald Forbes var indtaget i Skobelev, som han omtaler omtrent i følgende udtryk:

"Skobelev var den mærkeligste mand, jeg nogensinde har kendt. I begyndelsen af den

russisk-tyrsk krig levede jeg paa en meget fortrolig fod med ham, og i hast skildrede jeg ham som en livlig, glimrende, flot (dashing) - gal mand. Jeg erfarede dog senere, at der til en vis grad var metode i denne tilsyneladende galskab, og jeg endte med at anse Skobelev for at være mere "født" soldat og i højere grad den inspirerede fører end nogen af de generaler, som jeg personlig har lært at kende. Jeg har set ham udføre mange ting, der saa forrykte nok ud. Jeg har set ham spore sin hest ud i den mægtige Donauflod, ledsaget af en haandfuld folk, der hørte til hans personlige eskorte. Jeg har set ham i en halv snes træfninger ride en snehvid ganger, iført en hvid kappe. Jeg har set ham tilsyneladende paa den letfærdigste og den mest unyttige maade udsætte sig for morderisk ild. Alt sligt ligner galskab; men han bar sig saa hensynsløst ad udelukkende for at opnaa prestige og for at indgyde sine soldater tillid til at følge ham, hvorhen det skulde være og for at gøre dem forvovne ved eksemplets magt.

Jeg erindrer Skobelev den morgen, da overgangen over Donau fandt sted. Den kommanderende general, Dragomirov, havde aldrig tidligere været i ilden, og var ikke ganske sikker paa, hvorvidt det vilde være forstandigt at iværksætte overgangen for øjnene af den tyrkiske styrke, der stod og skød fra bredderne paa os. Han spurgte Skobelev om raad. "Angrib straks og lad mig lede angrebet!" lød det korte

svar, og i spidsen for sine folk stormede Skobelev de stejle flodskrænter.

- da jeg red hen til en telegrafstation efter overgangen over Donau, mødte jeg den gamle Skobelev, der skrumplede afsted til Simnitza. Jeg kunde bringe ham efterretning om, at hans tapre søn var i live. Den gamle mand steg af hesten, kyssede mig paa begge kinder, omfavnede mig voldsomt, flaaede huden af min nakke med en stor diamantring, som han bar paa tommelfingeren, græd højt og endte med at snyde næsen til gavn i min knebelsbart.

Han og sønnen havde stedse ejendommelige tvistigheder i finansielle anliggender. Den gamle var nærmest gnier, medens Skobelev junior var en topmaalt ødeland. Saa længe faderen rangerede over sønnen, maatte denne nøjes med, hvad den gamle vilde give ham; men efterhaanden avancerede den yngre Skobelev til generaløjtnant, medens faderen vedblev at være generalmajor, og saa truede sønnen ham halvt spøgende, halvt alvorfuldt med at ville arrestere ham, dersom han ikke vilde punge ud.

En skøn dag arresterede virkelig den yngre Skobelev faderen under paaskud af, at denne havde meldt sig til ham ureglementeret paaklædt, og den gamle blev holdt arresteret indtil han med suk og taarer betalte en klækkelig sum i rubelsedler. Forrest-en holdt fader og søn meget af hinanden."

HJERTESUK

Italiери skuffer

Anmeldelse af Italiерis østrigsk-russiske generalstab

af Jens Kristian Boll

De fleste samlere af 1:72 plastikfigurer husker nok, hvordan Italiери i 1998 udsendte en æske med Napoleon og hans stab. Her fik man for en billig penge kejseren selv ledsaget af seks beredne officerer og otte officerer til fods. For en sikkerheds skyld var ogsaa kejserens pistolbevæbnede mameluk Roustam og fem Chasseurs a Cheval til stede, hvis fjenden skulle blive for nærgående. Med lidt kreativt penselarbejde var det muligt at lade flere af Napoleons marskaller genopstå til nye bedrifter på sit spillebord, og man kunne hurtigt lave en farvestrålende stab.

Det var derfor med store forventninger, jeg så, at Italiери nu ogsaa ville betænke Napoleons modstandere med egen generalstab: en æske med en østrigsk-russisk stab, hvor man muligvis havde Austerlitz i tankerne, og en æske med en preussisk og en engelsk stab med henblik på Waterloo.

Store var forventningerne, da jeg hjembragte æsken med den østrigsk-russiske stab, men hvad får man så, når man åbner? Såvel den russiske som den østrigsk stab var redu-

ceret til henholdsvis to beredne officerer og en officer til fods, mens resten af pakken bestod af en genudgivelse af figurer fra æskerne med østrigsk og med russisk infanteri, så man fik 25 figurer opstillet til parade, lidt officerer og trommeslagere og en østrigsk regimentschef, foruden de to seksmandsstabe. Unægtelig lidt pauvert sammenlignet med den kejserlige franske stab.

Indrømmes skal det, at de fire beredne stabsofficerer er godt lavede med mange detaljer, ja de to beredne russere er måske ligefrem en let indolent Kutusov og en noget utålmodig selvhersker Alexander I. Netop de fine detaljer øger ens ærgrelse over, at Italiери så at sige stopper på halvvejen i stedet for at genskabe de russiske og østrigsk kejserlige stabe, der jo i pragt ikke gav Napoleons stab noget efter.

Ser man på reklamerne, lader det til, at Italiери sætter alle sejl til for at gøre den engelsk-preussiske stab lige så imponerende som den kejserlige franske stab. Det tyder på, at Italiери tager for givet, at Napoleonskrigene for de fleste samlere er kampen mellem Wellington/Blücher, mens de øvrige koalitionskrige står som en sideaffære.

Tænker Italiери sådan, er det en vel grov under-vurdering af kunderne. Helt ukendte kan østrigerne og russerne næppe siges at være blandt krigsspillere og Napoleonskrigsentusiaster. De fleste af os har vel på et eller andet tidspunkt læst Tolstoy: Krig og Fred eller set en af de talrige filmatiseringer? Og hvad angår berømte feltherrer, talte

de kejserlige østrigsk hære jo ikke kun kludremikler som Mack, men ogsaa Ærkehertug Karl, der faktisk standsede Napoleon ved Aspern-Essling, ligesom Wellington anså Karl for tidens største feltherre.

En russisk stab kunne ogsaa tælle alt fra zarens inkompetente brødre til den aggressive Bagration; den eftertænksomme, men alt andet end passive Barclay de Tolly; og ikke mindst Kutusov, ligesom det russiske særpræg burde have været markeret med hetman Platov, der medbragte sin egen shaman (og gav ham prygl, når fjendens kugler blev for nærgående), og mindst en ikonbærende pope. Kort og godt burde Italiери have haft grunde nok til at lave et sæt, der nåede det fornemme niveau, de satte med Napoleon og hans stab.

PS Heldigvis er der rygter om, at det ukrainske figurfirma Strelets har lovet at udsende såvel en fransk som en allieret generalstab, så jeg lever i håbet om, at de vil lade de kejserlige russiske og østrigsk stabe genopstå i al deres pragt til glæde for figursamlerne.

Miniaturemilitær og D-dag

I forbindelse med Chakotens udstilling på Kastellet den 31. oktober, kl. 12-17, i anledning af Kastellets 340 års dag og Chakotens 60 års dag, vil vi som et af de mange tilbud til publikum gerne markere, at det er også 60 år siden, invasionen af Normandiet - D-dag - fandt sted.

Af de 2-3 store montre, som vi får til rådighed, 80x80x180, har vi tænkt os at reservere én montre til markering af dagen.

At det samtidig også er 90 år siden 1. Verdenskrig brød ud, kan måske også markeres ved figurer og miniaturemateriel fra den periode.

Det vi søger er: ideer, figurer (også gerne krigsspilsfigurer), dioramaer, modeller, effekter med mere, som visualiserer den skelsættende dag.

Så har du nogen af ovennævnte ting, eller gode ideer, som du brænder efter at bidrage med, så kontakt venligst: Aksel Willumsen, tlf. 32 54 01 77 eller e-mail: aksel@corfitz.com

Til højre ses:

Omaha Beach er sikret og forsyning-erne ruller i en stadig strøm ind i Frankrig.

I baggrunden kan ses blokskibe, der gøres klar til sænkning for at danne bolgebrydere.

**TINSOLDATER
LEGO
ELASTOLIN
GL. LEGETØJ
MILITARIA
ORDNER
MEDALJER
UNIFORMER**

TINSOLDATEN

MILITARY-ANTIQUE
Niels Ebbesensgade 6
9000 Ålborg
tlf. 9813 0177

Åbningstid:
mandag - fredag 13.00 - 17.30
lørdag 10.00 - 12.30

FORHANDLING AF TRADITION

Britains, Heyde, Lineol, Brigader m.fl. øbes og sælges

Ring og spørg!

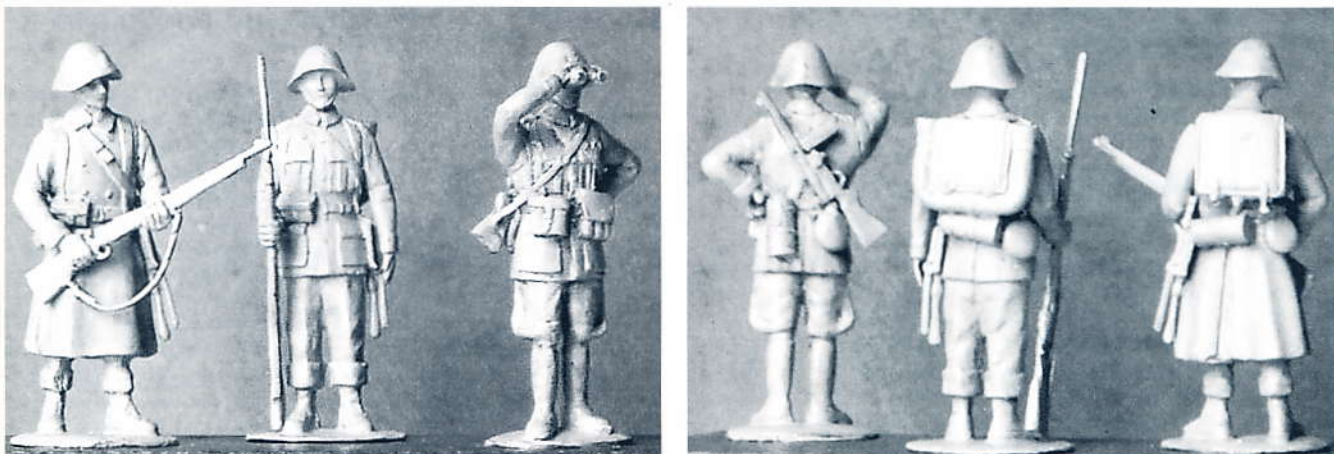

First British Bayonet Charge in 22 Years!

OUTNUMBERED British soldiers killed 35 Iraqi attackers in the Army's first bayonet charge since the Falklands War 22 years ago. The fearless Argyll and Sutherland Highlanders stormed rebel positions after being ambushed and pinned down. Despite being outnumbered five to one, they suffered only three minor wounds in the hand-to-hand fighting near the city of Amara. The battle erupted after Land Rovers carrying 20 Argylls came under attack on a highway. After radioing for back up, they fixed bayonets and charged at 100 rebels using tactics learned in drills. When the fighting ended bodies lay all over the highway - and more were floating in a nearby river. Nine rebels were captured. An Army spokesman said: „This was an intense engagement.“ The last bayonet charge was by the Scots Guards and the Paras against Argentinian positions.

Og så fejrer vi The Argylls and Sutherlands videre på bagsiden med et billede fra den tid, der var noget ved uniformer på slagmarken.

Nye danskproducerede og modellerede figurer i 54 mm

Danske soldater fra 9. april 1940 Fra venstre mod højre: 1) Menig i kappe med gevær M. 1886. 2) Menig i jakke med samme gevær og bajonet. 3) Officer med kikkert, pistol og Suomi maskinpistol med magasintaske. Figureerne sælges usamlede til kr. 80,- stk.

Henvendelse til:

Christian Raun, adr. Carl Berhardsvej 17, III.th 1817 Frederiksberg - tlf. 33 31 21 22. E-mail: c.raun@webspeed.dk

Spændende initiativ fra Maribo

John Westh Henriksen udgiver katalog over nye figurer fra ældre forme

De fleste tinfigursamlere kender John Westh Henriksen fra Maribo. John har gennem årene indsamlet mange spændende gamle forme til tinfigurer. Mange har i de seneste år forhandlet med ham om at lade de gamle figurer genopstå, så de kunne lukke huller i deres samlinger.

John Westh Henriksen har derfor taget konsekvensen og lavet et katalog over, hvilke forme, han ligger inde med. Interesserede kan så kontakte ham og bestille de afstøbninger, de er interesserede i. Priserne vil typisk ligge mellem 5 og 30 kr.

Hovedparten af figurerne er semiflåde fra forme fra mellemkrigstiden, figurer der for længst er gået ud af produktion, men ved deres blotte nærvær vækker sådanne den nostalgiske stemning, der giver enhver samling den historiske dimension.

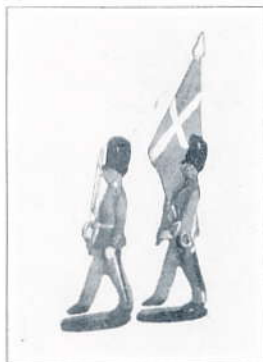
Kataloget er velillustreret og krydres også af artikler om tinfigurproduktionen herhjemme.

De flotte billeder af Jens Peter Kochs danske gardere, som er suppleret med Helge Scheunchens elegante tilføjelser, gør nærmest denne serie til et must for en dansk samler, ligesom der også er enkelte figurer fra Carl Brigader Andersens samling. Af nyere figurer er der Thomas Gudmundsens fine soldater fra 1848.

John Westh Henriksen holder sig som ivrig tinstøber ajour med, hvad såvel Nürnberger Meisterzinn som Prince August udgiver, fra Karolintiden og Napoleonstiden til deres nyeste serie over vikingernes indfald i England, og er man ikke selv til at støbe, påtager han sig gerne støbearbejdet.

Blandt de ældre forme fortjener et udvalg af tyske forme opmærksomhed, her er både WGW Formen og Zinnbrigade von Schildkröt samt en del spændende forme af ukendt fabrikat. Figurene herfra spænder fra det gamle Roms og Grækenlands helte over indianerromanernes kampe mellem nybyggere

Maribo Tinstøberi

Katalog nr. 1-2004

John Westh Henriksen

og rødhuder til Det Tyske Kejserriges hære, såvel de preussiske som deres kejserlige franske modstandere, kejser Wilhelm I's flotte paradesoldater til en maskingeværgruppe fra skyttegravskrigen. Er man til senere tysk militærhistorie, er der også figurer fra det berygtede SA og soldater fra Det Tredie Rige.

Efterlysning: KROLYN søges

I kataloget er også korte artikler om dansk figurproduktion, herunder Guido Krogh-Rasmussens bogstaveligt talt uforgængelige Krolynfigurer fremstillet af materiale fra Luftwaffes flypark i Værløse, der nu fandt bedre anvendelse. John Westh-Henriksen, der er en ivrig samler af Krolyn, har en del dubletter til salg til ligesindede, men vil også gerne i kontakt med læsere, der ligger inde med dubletter, og med folk, der kan give yderligere oplysninger om firmaet, især hvad der blev af dets forme? Hvis nogen kender adressen på Guido Krogh-Rasmussens søn, Frits Krogh-Rasmussen, vil John Westh Henriksen gerne høre fra dem.

Med Maribo Tinstøberis nye aktiviteter er der tale om et prisværdigt dansk initiativ, alle vi gode tinfigurnostalgikere bør støtte.

Er man interesseret i det spændende katalog, kan man bestille det mod fremsendelse af en adresseret A5 kuvert frankeret med kr. 6,50 i frimærker til

John Westh-Henriksen
Maribo Tinstøberi
Gasværksvej 7-11
4930-Maribo
Tlf. 54 78 04 74

JKB

KOMMENDE MØDER

Onsdag den 3. november

„Begivenheder ved Krusågrænsen i maj 1945“

Orlogskaptajn Jørgen Strange Lorenzen fortæller om begivenhederne i maj 1945, samt om de tyske „Varulve“, deres organisation og virke i Danmark. J.S.L. var under besættelsen værnepligtig i marinen, og oplevede de bevægende august dage på nærmeste hold, da flåden sænkede sig selv. Han blev efter interneringen aktiv modstandsmand og trak i de hektiske befrielsesdage igen i uniform, denne gang ved Den Danske Brigades Feltpolitidetachment på grænsen i Kruså.

Torsdag den 25. november

Vaabenhistorisk Selskab afslutter 1864 året den 25. november 2004 klokken 19.30 i Gammel Varmecentral med en opsamling om krigen, herunder om uniformer og udrustning. Chakotens medlemmer er venligst inviteret.

Onsdag den 1. december

Julekomsammen med den årlige figurkonkurrence.

Bemærk - i år **ikke en lørdag**.

Om Helgesens deltagelse i napoleonskrigene 1815

af Frans Løvschall

Med afsæt i spørgsmålet i "Chakoten" 4/2002 side 86 vedrørende hvilket preussisk regiment, Hans Helgesen tjente ved, skal jeg med henvisning til "Olaf Ryes Saga" af P.F.Rist, København 1894 tillade mig at oplyse følgende:

20 MAJ 1815: Ansat som sekondløjtnant i 3.Rhin-Landeværns Regiment i Köln under major Zyllintzkij (pag. 45).

26 JUL: Afrejst fra Köln for at tilgå det Zietenske Korps med ansættelse ved et westphalsk regiment (pag. 46).

01 AUG: Ankom til Neuville ved Philipville og blev ansat ved 5.Westphalske Regiments Füsillier Bataillon (pag. 46) og Krigshistorisk Tidsskrift 2/1992, pag. 25.

Deltog 07 og 08 AUG i belejringen af Philipville, der kapitulerede 09 AUG, i erobringen af Rocroy, der overgav sig 16 AUG (pag. 47), hvormed de tre nordmænds egentlige krigsdeltagelse synes afsluttet, om end Helgesen først fik sin afsked fra regimentet ved juletid 1815 og vendte tilbage til auxiliærkorpset i Belgien, hvor han var blevet ansat som premierløjtnant ved det Holstenske Infanteriregiment med anciennitet fra 23 SEP 1813 (pag. 32-33).

"Det har mange steder været fortalt, at Rye, Schleppegrell og Helgesen har været med ved Waterloo. Dagbogen (Ryes) beviser med uomstødelig sikkerhed, at dette ikke har været tilfældet. Rye skriver altid "vi" i dagbogen, og dette må gælde dem alle tre; thi da han fortæller de største ubetydeligheder, der hænder ham, vilde han sikkert også have noteret, hvis en af kammeraterne havde forladt ham og var afrejst til den aktive armé. Det kan derfor med sikkerhed siges, at de tre officerer har tilbragt Waterloo-dagene i Köln. (Der findes en afhandling skrevet omkring 1823 med Ryes hånd: "Bidrag til Historien af den preussiske Felttog 1815, især hvad angaaer det 2.Armeekorps". I denne omhandles også Waterloo-dagene og beretningen bærer umiskendelig præg af, at dens forfatter personlig har deltaget i disse. Muligvis er det en afskrift, som Rye har taget efter en deltagers beretning.)" (pag. 31).

Og også fra major J.C. Andreassen har vi fået henvendelse, idet der henvises til den udmærkede artikel af Gerd Stolz i Krigshistorisk Tidsskrift, 1992/2: "Hans Helgesen - Frederiksstads tapre forsvarer."

Bladet kan lånes gennem Chakotens bladordning via Ole Thureholm.

Forsiden viser

ja, først skulle det have været noget fra Den Russisk-Tyrkiske Krig, noget egnet kunne desværre ikke findes. Så skulle det have været et billede af kronprins Frederik fra ca 1725, men en udenlandsk tilladelse til gengivelse nåede ikke frem i tide.

Da paukeslagere altid er særlig flot uniformerede, og det kan være svært at finde billeder deraf fra ældre tid, valgtes så denne fra Stanislas Leczinskis Garde du Corps 1761.

Ludvig XV var gift med Leczinskis datter, og under Den Polske Arvefølgekrig (1733-1738) støttede den franske konge Leczinskis forsøg på at vinde den polske kongekrone. Det gik galt, og Leczinski måtte flygte til Frankrig, hvor han fik titlen Hertug af Lorraine (1737-1766) og førte et overdådigt hof. Hertil hørte selvfølgelig en garde. En gang eksisterede der i Napoleon IIIs personlige bibliotek et meget smukt manuskript med alle uniformerne fra dette gardekorps, men desværre gik værket op i røg, da Tuilleries udbrændte under Communen 1871. Noget var heldigvis blevet kopieret inden og i et ankvariat dukkede senere 10 andre plancher op. Desværre manglede to plancher - heraf bl.a. den med paukeslageren. Alligevel er det lykkedes Benigni ved hjælp af forskellige andre kilder og et større detektivarbejde at genskabe uniformen, som man kan se her.

Bagsiden viser

Crossley panservogn set på Bovington Tankmuseum. Sådanne panservogne fra Royal Tank Corps deltog i patruljeringen af Nordvestgrænsen i Indien. Det udstillede eksemplar er af typen Crossley (fra 1930'erne). Østrigske frivillige 1797 fra henholdsvis Kunstakademiets Korps og Universitets Brigaden. Se herom side 39. Postkortet med Argyll and Sutherland Highlanders bringes, først og fremmest fordi det er kønt, men samtidig også i forbindelse med notitsen p. 46. Uniformer var nu pænere den gang. De to sidste billeder viser den såkaldte Samarafane samt en glimrende type på en ægte balkankriger holdende den berømte fane. Læs nærmere derom side 26ff. i artiklen om Den Russisk-Tyrkiske Krig.

Rettelse

Redaktøren beklager, at der indsneg sig en lille fejl i forrige nummer af Chakoten.

Teksten om Ole Feldbæks foredrag om slaget på Reden er ikke skrevet af H. C. Wolter, men af Lars Lindeberg.

OPSÆTTER TIL CHAKOTEN SØGES!

Nu er chancen her for at gøre noget aktivt for vor forening. Chakoten mangler akut en opsætter, der kan stå for dette vigtige arbejde de fire gange om året bladet udkommer.

Yderligere information fås ved henvendelse til redaktøren.

Tyrkiske uniformer 1876 - 1908

Infanteri

- 19. Infanterist i regnkappe.
- 20. Infanterikorporal.
- 21. Menig fra Zouavregimentet - en del af paladsvagten. Her i Selamlíkuniform. Selamlík var den del af paladset, hvor sultanen modtog sine gæster. Den kvindelige og lukkede afdeling hed som bekendt Harem.
- 22. Menig fra Zouavregimentet med fez i Selamlík uniform.
- 23. Menig fra Zouavregimentet med fez i daglig uniform.
- 24. Menig fra Zouavregimentet med turban i daglig uniform.

Officerer

- 13. Løjtnant 3. grad.
- 14. Officer fra Zouavregimentet med turban. (Del af den beredne paladsgarde.)
- 15. Infanterikaptajn i kappe.
- 16. Kaptajn fra skarpskytteenhed.
- 17. Brandofficer i indsatsuniform.
- 18. Brandofficer i daglig uniform.

Rytteri

- 31. Menig rytter fra det 4. "Hassa" Rytterregiment. Indtil replubikken blev indført, var den 1. Armé betegnet som "Hassa"-Arméen. Rytteri fra denne var udpeget til forsvar af sultanens palads og kaldtes "Hassa"-Rytteriet.
- 32. Højere (major og opefter) officer fra det 4. "Hassa"-Rytterregiment.
- 33. Højere officer fra 1. Lanseerregiment.
- 34. Højere officer fra Ertugrul Regimentet.
- 35. Højere officer af Hamidiye Rytteriet fra Karapapak stammen.
- 36. Officer fra det Arabiske Hamidiye Regiment.

